

Planowanie partycypacyjne
jako droga do integracji różnych grup zawodowych
dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania
przyrody polskich miast

Działanie 4

**Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie
opcji rozwiązania problemu**

Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Raport zbiorczy

Główny Instytut Górnictwa

Zakład Ochrony Wód

Katowice, 2018 r.

Niniejsze materiały zostały opublikowane dzięki dofinansowaniu
Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
Za ich treść odpowiada wyłącznie Główny Instytut Górnictwa

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	3
1. WPROWADZENIE.....	4
2. METODYCZNE I TECHNICZNE ZASADY PRZYGOTOWANIA DRUGIEJ SESJI WARSZTATOWEJ	5
2.1. Macierz relacji – określenie siły powiązań międzysektorowych.....	5
2.2. Ankieta bezpośrednia – określenie zasad współdziałania grup zawodowych	7
3. METODY I TECHNIKI PRZEPROWADZENIA DRUGIEJ SESJI WARSZTATOWEJ POŚWIĘCONEJ OPCJI OCHRONY, GOSPODAROWANIA I ZARZĄDZANIA TERENEM PRZYRODNICZYM	12
3.1. Rozpoznawanie powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych kluczowych dla analizowanego przypadku	13
3.1.1. Dyskusja moderowana	13
3.1.2. Analiza ankiet	15
3.2. Wypracowanie zasad współdziałania „na styku” sektorów/dyscyplin/grup interesu	19
3.2.1. Prace warsztatowe – zasady komunikowania werbalnego	19
3.2.2. Analiza ankiet	20
3.3. Poszukiwanie możliwości i formułowanie propozycji systemowych (modele konceptualne) i ulepszeń (innowacji) nakierowanych na międzysektorową integrację w zarządzaniu zasobami przyrody miasta	24
3.3.1. Analiza dobrych praktyk	24
3.3.2. Metoda tablicy ogłoszeń	27
3.4. Tworzenie założeń/koncepcji konkretnych działań praktycznych na rzecz przyrody miasta i analizowanego obiektu przewidywanych do realizacji we współpracy różnych grup zawodowych	28
3.4.1. Wizja terenowa i spacer w grupie.....	28
3.4.2. Wywiady indywidualne	29
3.4.3. Ankietyzacja.....	29
3.4.4. Prace warsztatowe	31
3.5. Tworzenie wizualizacji rozwiązań przestrzennych i systemów zarządzania terenem przyrodniczym.....	34
3.5.1. Wizualizacja – analiza map i schematów	34
3.5.2. Dyskusja moderowana	46
4. SPOSOBY SYSTEMATYZOWANIA I POGŁĘBIANIA WYNIKÓW PRAC WARSZTATOWYCH W ZAKRESIE OPCJI OCHRONY, GOSPODAROWANIA I ZARZĄDZANIA TERENEM PRZYRODNICZYM	48
5. PODSUMOWANIE.....	53
SPIS RYSUNKÓW	54
SPIS TABEL.....	54
SPIS WYKRESÓW.....	55

WYKAZ SKRÓTÓW

MZDiM	Miejski Zarząd Dróg i Mostów
MZNK	Miejski Zarząd Nieruchomości Komunalnych
NGO	Organizacja pozarządowa (ang. <i>non-government organization</i>)
PKP	Polskie Koleje Państwowe
PKP PLK SA	PKP Polskie Linie Kolejowe SA
UM	Urząd Miasta
ZDKM	Zarząd Dróg Miasta Krakowa
ZIM	Zarząd Inwestycji Miejskich
ZZM	Zarząd Zieleni Miejskiej
MPWiK	Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji

1. WPROWADZENIE

Działanie 4 jest drugim etapem integracji grupy docelowej obejmującej interesariuszy związanych pośrednio lub bezpośrednio z terenem problemowym i ściśle skorelowanej z celem projektu. Celem działania jest wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu, jakim jest ochrona i zagospodarowanie oraz zarządzanie terenem problemowym. Podczas działania 4 nadal stosowano metody partycypacyjne i procedury diagnozowania problemów, które mogą stać się wzorem dla instytucji, stowarzyszeń lub lokalnych liderów podejmujących temat integracji grup zawodowych dla partycypacyjnego zarządzania zasobami przyrody także w miastach nieobjętych działaniami projektu.

W drugim etapie integracji wykorzystywano nowoczesne techniki warsztatowe, takie jak: dyskusja moderowana i metoda tablicy ogłoszeń, zastosowana została także metoda ankietowa jako element aktywizacji uczestników i umożliwienia wypowiedzi wszystkim ekspertom. Główną metodą warsztatową była dyskusja moderowana służąca wspólnej pracy nad problemem. Celem zastosowania tej metody było umożliwienie wymiany poglądów i doświadczeń dla przeanalizowania powiązań międzysektorowych i wskazanie, które instytucje/grupy zawodowe mogą pomóc w przeciwdziałaniu barierom uniemożliwiającym osiągnięcie celu. Podczas trwania warsztatów stale zwracano uwagę na to, że łatwiej jest wdrożyć zaproponowane rozwiązania i nowe pomysły działań, jeśli zostały one wypracowane przez grupę docelową. Warto wykorzystać je zwłaszcza wtedy, gdy potrzebne jest wypracowanie satysfakcjonującego dla wszystkich stron rozwiązania.

2. METODYCZNE I TECHNICZNE ZASADY PRZYGOTOWANIA DRUGIEJ SESJI WARSZTATOWEJ

Przygotowanie drugiej sesji warsztatowej zostało poprzedzone telekonferencją, której celem było podsumowanie wyników pierwszej sesji warsztatowej obejmującej wspólną diagnozę problemu, jakim była ochrona, zagospodarowanie i zarządzanie terenem problemowym oraz omówienie zagadnień i sposobu przeprowadzenia drugiej sesji warsztatowej. W oparciu o wyniki pierwszej sesji warsztatowej i telekonferencję oraz o pozostałe ustalenia, opracowano materiały warsztatowe obejmujące zagadnienia:

- rozpoznanie siły powiązań międzysektorowych kluczowych dla analizowanego przypadku,
- wypracowanie zasad współdziałania „na styku” sektorów/dyscyplin/grup interesu,
- poszukiwanie możliwości i formułowanie propozycji ulepszeń systemowych (innowacji) nakierowanych na międzysektorową integrację w zarządzaniu zasobami przyrody miasta.

2.1. Macierz relacji – określenie siły powiązań międzysektorowych

Rozpoznaniu siły powiązań międzysektorowych posłużyła część ankiety przygotowana w postaci macierzy (Rysunek 1). Macierz zakładała, że wzajemne zależności między grupami mogą:

- pojawić się i mieć charakter relacji zarówno korzystnych, jak i niekorzystnych,
- nie pojawić się.

Raport zbiorczy

Część pierwsza - Sporządzenie mapy powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych kluczowych dla gospodarowania analizowanym terenem.													
Sektor	Siła powiązań międzysektorowych w kontekście gospodarowania analizowanym terenem												
	Duże przedsiębiorstwa (ogółem)	Edukatorzy ekologiczni	Media	Mieszkańcy	Ochrona przyrody i środowiska	Organizacje społeczne	Ośrodki kulturalne	Sektor budowlany/development	Sektor komunalny	Sektor przedsiębiorstw małych i średnich (ogółem)	Sektor specjalnych grup interesów	Sektor wydobywczy	Władze publiczne
Duże przedsiębiorstwa (ogółem)													
Edukatorzy ekologiczni													
Media													
Mieszkańcy													
Ochrona przyrody i środowiska													
Organizacje społeczne													
Organizacje społeczne													
Ośrodki kulturalne													
Sektor budowlany/development													
Sektor komunalny													
Sektor przedsiębiorców małych i średnich (ogółem)													
Sektor specjalnych grup interesów													
Sektor wydobywczy													
Władze publiczne													

Rysunek 1. Przykładowa macierz siły powiązań międzysektorowych w kontekście gospodarowania analizowanym terenem

Przykładową metodykę do tej części ankiety przedstawia Rysunek 2:

Rysunek 2. Przykładowa metodyka do sporządzenia macierzy powiązań międzysektorowych

Uczestnicy warsztatów zostali poproszeni o wpisanie wartości liczbowej na przecięciu sektorów obrazującej siłę i rodzaj oddziaływania między nimi, zgodnie ze skalą poniżej (Tabela 1):

Tabela 1. Skala oddziaływania między analizowanymi sektorami

WSKAŹNIK ODDZIAŁYWANIA		RODZAJ ODDZIAŁYWANIA
+3	DODATNIE	bardzo silne powiązanie dodatnie
+2		silne powiązanie dodatnie
+1		słabe powiązanie dodatnie
0		brak oddziaływań
-1	UJEMNE	słabe powiązanie ujemne
-2		silne powiązanie ujemne
-3		bardzo słabe powiązanie ujemne

Wartości dodatnie wskazywały pozytywne oddziaływanie, natomiast wartości ujemne oddziaływanie negatywne. W przypadku braku zidentyfikowanych powiązań wpisywano wartość 0. Uwzględniona korelacja wskazywała dwukierunkowe powiązanie między analizowanymi sektorami.

2.2. Ankieta bezpośrednia – określenie zasad współdziałania grup zawodowych

Do wypracowania zasad współdziałania sektorów, dyscyplin, grup interesu posłużyła część ankiety obejmująca kilka pytań oraz część poświęcona na uwagi końcowe. Ta część umożliwia osiągnięcie zamierzonego celu w sześciu etapach:

Raport zbiorczy

1. Zintegrowanie środowisk o podobnych interesach.
2. Wypracowanie wspólnego celu.
3. Uszczegółowienie barier pojawiających się w osiągnięciu wyznaczonego celu.
4. Przedyskutowanie barier i sposobów ich pokonania.
5. Wytypowanie instytucji, które mogą pomóc w osiągnięciu celu projektu (przełamaniu barier).
6. Podsumowanie tematu i wspólne wypracowanie metod postępowania, aby osiągnąć zamierzony cel.

Część z moderatorów, po konsultacjach w e-przestrzeni, przygotowała ankietę w oparciu o zdiagnozowane bariery o charakterze przykładowo: formalnym, przestrzennym, infrastrukturalnym, środowiskowym itp. Szczegóły dotyczące pytań ankietowych przygotowanych w poszczególnych miastach znajdują się z raportach częściowych z miast. Poniżej przedstawiono przykładowe pytania wykorzystane w ankiecie przeprowadzonej w Mysłowicach:

1. Wskaż, do którego sektora/sektorów należysz (sektory zostały podane w kolejności alfabetycznej):

1. Duże przedsiębiorstwa (ogółem)	
2. Edukatorzy ekologiczni	
3. Media	
4. Mieszkańcy	
5. Ochrona przyrody i środowiska	
6. Organizacje ogółem	
7. Organizacje społeczne	
8. Ośrodki kulturalne	
9. Sektor budowlany/deweloperzy	
10. Sektor komunalny	
11. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw (ogółem)	
12. Sektor specjalnych grup interesu	
13. Sektor wydobywczy	
14. Władze publiczne	

2. Wypisz jaki widzisz cel/cele we właściwym zagospodarowaniu analizowanego obszaru/we skazanej inwestycji?

✓ .....

3. Wypisz, jakie widzisz bariery w realizacji wyznaczonego celu?

✓ .....

Raport zbiorczy

4. Wskaż, czy któryś z wymienionych w pierwszej części ankiety, sektor/sektory może Ci pomóc w przełamaniu wskazanych barier. Uzasadnij swój wybór.

1. Duże przedsiębiorstwa (ogółem)	
2. Edukatorzy ekologiczni	
3. Media	
4. Mieszkańcy	
5. Ochrona przyrody i środowiska	
6. Organizacje ogółem	
7. Organizacje społeczne	
8. Ośrodki kulturalne	
9. Sektor budowlany/deweloperzy	
10. Sektor komunalny	
11. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw (ogółem)	
12. Sektor specjalnych grup interesu	
13. Sektor wydobywczy	
14. Władze publiczne	

Uzasadnienie (w uzasadnieniu podaj nazwę sektora lub konkretnej firmy):

.....

5. Wskaż, które środowiska/sektory mają podobne interesy w kontekście wyznaczonego przez Ciebie celu.

1. Duże przedsiębiorstwa (ogółem)	
2. Edukatorzy ekologiczni	
3. Media	
4. Mieszkańcy	
5. Ochrona przyrody i środowiska	
6. Organizacje ogółem	
7. Organizacje społeczne	
8. Ośrodki kulturalne	
9. Sektor budowlany/deweloperzy	
10. Sektor komunalny	
11. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw (ogółem)	
12. Sektor specjalnych grup interesu	
13. Sektor wydobywczy	
14. Władze publiczne	

Raport zbiorczy

6. Wskaż, wszystkie środowiska/sektory, które mają przeciwstawne interesy w kontekście wyznaczonego przez Ciebie celu. Odpowiedź uzasadnij.

1. Duże przedsiębiorstwa (ogółem)	
2. Edukatorzy ekologiczni	
3. Media	
4. Mieszkańcy	
5. Ochrona przyrody i środowiska	
6. Organizacje ogółem	
7. Organizacje społeczne	
8. Ośrodki kulturalne	
9. Sektor budowlany/deweloperzy	
10. Sektor komunalny	
11. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw (ogółem)	
12. Sektor specjalnych grup interesu	
13. Sektor wydobywczy	
14. Władze publiczne	

Uzasadnienie (w uzasadnieniu podaj nazwę sektora lub konkretnej firmy):

.....

7. W jaki sposób wskazany powyżej sektor/sektory mógłby Ci pomóc w osiągnięciu celu? W odpowiedzi wskaż, którego sektora/instytucji dotyczy Twoja wypowiedź.

.....

8. Z którymi środowiskami /instytucjami współpracowałbyś w zakresie zarządzania analizowanym terenem, aby osiągnąć wskazany cel. Wymień te instytucje i wskaż, jaki problem pomogłyby Ci rozwiązać.

.....

9. Połącz środowiska/sektory, które mogą bezpośrednio współpracować ze sobą w obszarze edukacji ekologicznej związanej z terenem inwestycji i podaj przykłady takiej współpracy (w kontekście wskazanej inwestycji).

1. Duże przedsiębiorstwa (ogółem)
2. Edukatorzy ekologiczni
3. Media
4. Mieszkańcy
5. Ochrona przyrody i środowiska
6. Organizacje ogółem
7. Organizacje społeczne
8. Ośrodki kulturalne

a) Duże przedsiębiorstwa (ogółem)
b) Edukatorzy ekologiczni
c) Media
d) Mieszkańcy
e) Ochrona przyrody i środowiska
f) Organizacje ogółem
g) Organizacje społeczne
h) Ośrodki kulturalne

Raport zbiorczy

9. Sektor budowlany/deweloperzy	i) Sektor budowlany/developerzy
10. Sektor komunalny (mieszkańcy)	j) Sektor komunalny (mieszkańcy)
11. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw (ogółem)	k) Sektor małych i średnich przedsiębiorstw (ogółem)
12. Sektor specjalnych grup interesu	l) Sektor specjalnych grup interesu
13. Sektor wydobywczy	m) Sektor wydobywczy
14. Władze publiczne	n) Władze publiczne

Podaj przykłady współpracy dla ww. środowisk/sektorów:

.....

Uwagi:

.....

Uczestnicy warsztatów wypełnili ankietę przez zaznaczenie właściwych sektorów w odpowiedzi na poszczególne pytania. W każdej części ankiety należało zaznaczyć wszystkie właściwe sektory/grupy interesariuszy (możliwość wyboru kilku odpowiedzi). W końcowej części ankiety w miejscu „UWAGI”, w razie chęci szerszego rozwinięcia tematu, uczestnicy opisywali swoje spostrzeżenia, zaznaczając numer pytania, którego dotyczy komentarz.

3. METODY I TECHNIKI PRZEPROWADZENIA DRUGIEJ SESJI WARSZTATOWEJ POŚWIĘCONEJ OPCJI OCHRONY, GOSPODAROWANIA I ZARZĄDZANIA TERENEM PRZYRODNICZYM

Druga sesja warsztatowa obejmująca integrację grupy docelowej w celu wspólnego wypracowania opcji rozwiązania problemu, jakim jest ochrona i zagospodarowanie oraz zarządzanie terenem problemowym, przebiegała zgodnie z agendą przedstawioną w Tabeli 2.

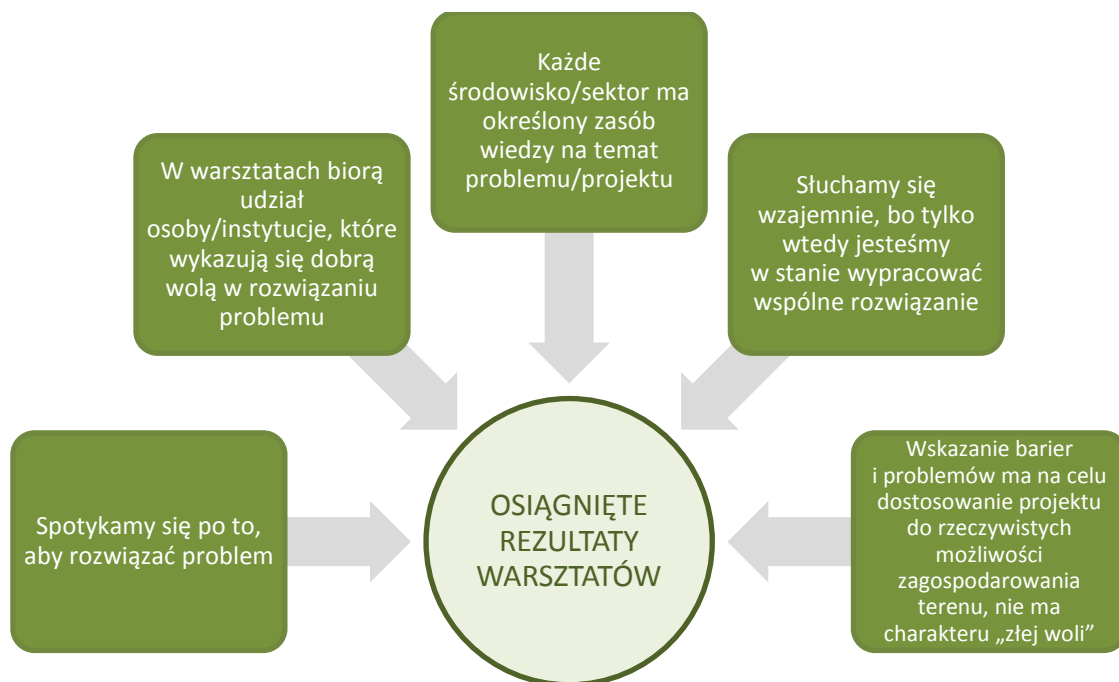
Tabela 2. Zakres tematyczny drugiej sesji warsztatowej

Lp.	ZAKRES TEMATYCZNY
1	Powitanie i prezentacja wprowadzająca do tematu spotkania
2	Opracowanie mapy powiązań międzysektorowych dla gospodarowania analizowanym terenem oraz wypracowanie rekomendacji dla zasad działania „na styku” poszczególnych grup interesu – prezentacja, dyskusja moderowana, prace warsztatowe
3	Wypracowanie propozycji ulepszeń systemowych
4	Opracowanie założeń/koncepcji konkretnych działań praktycznych na rzecz gospodarowania przyrodą analizowanego terenu – prezentacja, prace warsztatowe
5	Zakres działań docelowych i rozwiązań przestrzennych/krajobrazowych dla analizowanego terenu

Podczas drugiej sesji warsztatowej dokonano identyfikacji powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych kluczowych dla gospodarowania zasobami przyrody w mieście. Do tego celu wykorzystano wypełnioną przez uczestników macierz powiązań międzysektorowych (Rysunek 1), będącą podstawą przeprowadzonej dyskusji moderowanej. Wypracowanie zasad współpracy „na styku” sektorów/dyscyplin/grup interesu odbywało się w ramach prac warsztatowych na podstawie kwestionariusza/ankiety przedstawionej w rozdziale 2.2. Poszukiwanie możliwości i sformułowanie propozycji ulepszeń systemowych nakierowanych na integrację w zarządzaniu, zostało oparte na analizie dobrych praktyk w konfrontacji z wynikami przeprowadzonych ankiet. Przykłady konkretnych działań na rzecz przyrody miasta i analizowanego obiektu przedstawiono podczas prac warsztatowych. Dla pobudzenia wyobraźni uczestników warsztatów posłużono się mapami, modelami lub zdjęciami związanymi z obszarem problemowym. Warsztaty prowadzone były zgodnie z metodą postępowania scenariuszowego. Scenariusze te należały do scenariuszy przyszłości. Tworzenie wizualizacji rozwiązań przestrzennych i conceptualnego modelu zarządzania odbywało się także z wykorzystaniem map i schematów w oparciu o dyskusję moderowaną.

Raport zbiorczy

Prace warsztatowe prowadzono z uwzględnieniem podstawowych zasad, przedstawionych na Rysunku 3.

Rysunek 3. Zasady prowadzenia warsztatów

3.1. Rozpoznawanie powiązań międzysektorowych/interdyscyplinarnych kluczowych dla analizowanego przypadku

Uczestnicy po wypełnieniu macierzy (Rysunek 1) zostali zaproszeni na krótką przerwę, aby moderatorzy dokonali jej krótkiej ogólnej analizy. Następnie ankiety zostały rozdane uczestnikom, aby posłużyły jako inspiracja do przeprowadzanej dyskusji moderowanej.

3.1.1. Dyskusja moderowana

W skutecznym prowadzeniu dyskusji moderowanej pomaga wykorzystywanie pewnych zasad. Moderowanie dyskusji nie jest zadaniem łatwym i wymaga dużej umiejętności. Kładzie ona szczególny nacisk na umiejętne prowadzenie rozmowy. Każda dyskusja moderowana przebiega w kilku fazach, w których moderator ma różne zadania.

Faza wstępna

Zadaniem moderatora jest zainicjowanie dyskusji przez:

- sprecyzowanie tematu,
- zaznajomienie uczestników z metodą dyskusji i ramami czasowymi w postaci tzw. kontraktu debaty,
- impulsu do startu.

Pomocne na tym etapie jest:

- zapisanie na planszach głównego tematu i ewentualnych wątków pobocznych,
- określenie celu,
- przygotowane zegarka do pilnowania czasu wypowiedzi,

Raport zbiorczy

- podpisanie lub wspólne ustalenie (przez zapisanie na tablicy) zasad prowadzenia dyskusji, czyli kontraktu.

Faza główna

Zadaniem moderatora na tym etapie jest:

- okazywanie zainteresowania przez utrzymywanie kontaktu wzrokowego, słuchanie w skupieniu,
- dopuszczenie do swobodnej wymiany zdań,
- dopilnowanie przestrzegania czasu wypowiedzi i głównego wątku,
- w razie konieczności przeformułowanie, a także wyjaśnianie pytań i wypowiedzi uczestników,
- podsumowanie kolejnych etapów dyskusji.

Pomocne na tym etapie jest:

- zapisywanie na planszy wypowiedzi uczestników (najlepiej w formie zwrotów lub haseł),
- zachęcanie uczestników do wypowiedzi poprzez stosowane słów: co Pan/i o tym sądzi? Jakie jest Pana/i zdanie?

Faza podsumowująca

Zadaniem moderatora na tym etapie jest:

- podjęcie decyzji o zakończeniu dyskusji, zasygnalizowanie końca,
- podsumowanie w kilku zdaniach przebiegu dyskusji,
- podziękowanie i pożegnanie.

Pomocne na tym etapie jest:

- przygotowanie wypowiedzi podsumowującej,
- odczytanie odpowiedzi uczestników.

Sposobów na moderowanie wypowiedzi jest wiele, poniżej przedstawiono kilka przykładów:

- powtarzanie wypowiedzi „Jeśli dobrze zrozumiałem, mówiłeś...”, pozwala nawiązać kontakt z uczestnikiem i zachęca do dalszego udziału, podkreśla wagę słów,
- zaproszenie bezpośrednie do wygłoszenia odpowiedzi przez zastosowanie, np. słów: „Jakie jest Twoje zdanie w tej kwestii?” angażuje tzw. milczków,
- odpowiadanie pytaniem na pytanie: „Dlaczego o to właśnie pytasz?” umożliwia rozwinięcie wątku i zgłębienie tematu,
- zastosowanie wyrażenia „A co wy o tym myślicie” zaangażuje większą liczbę osób w dyskusję,
- powtarzanie pytania lub ponowne podkreślenie fragmentu wypowiedzi powoduje zwrócenie uwagi dyskutantów na ważne informacje i wątki.

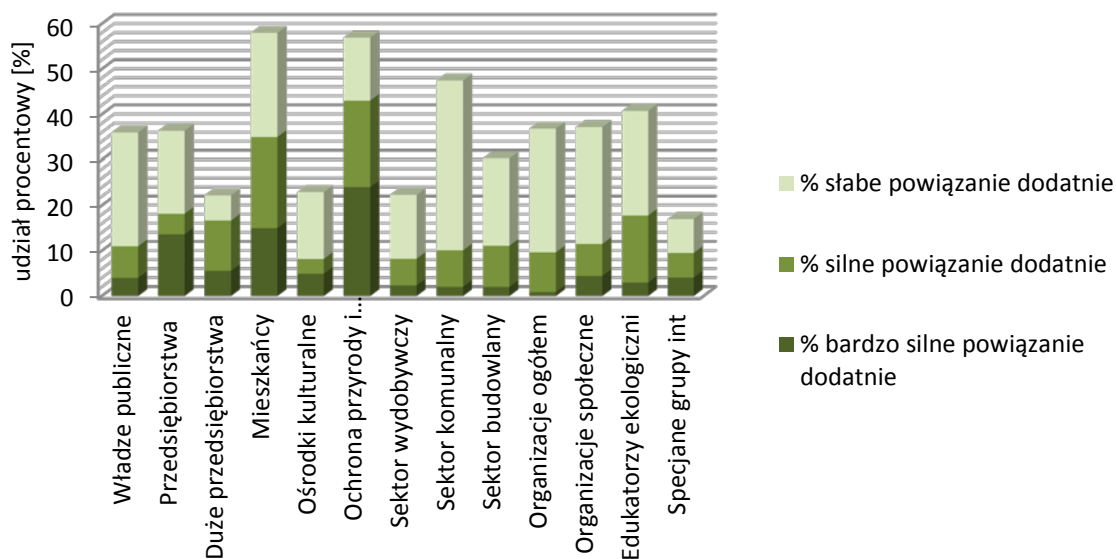
Raport zbiorczy

Podczas dyskusji moderowanej prowadzonej na tym etapie warsztatów zadano także pytania naprowadzające, takie jak:

- Czy coś Państwa zaskoczyło podczas wypełniania ankiety dotyczącej siły powiązań międzysektorowych?
- Jakie główne powiązania międzysektorowe Państwo zauważyli zarówno pod kątem oddziaływań negatywnych, jak i pozytywnych?
- Jaką rolę, Państwa zdaniem, odgrywali mieszkańcy w relacjach międzysektorowych?
- Jaka rolę, Państwa zdaniem, odgrywały media w relacjach międzysektorowych?

3.1.2. Analiza ankiet

Analiza ankiet wskazała inne powiązania międzysektorowe w miastach z różnym udziałem poszczególnych grup zawodowych. Siła korelacji i ich charakter były dedykowane poszczególnym przypadkom i strukturze organizacyjnej miasta. Analiza mapy powiązań międzysektorowych w **Mysłowicach** wskazała, że sektorami posiadającymi najwięcej powiązań o charakterze dodatnim (z pozostałymi sektorami) są mieszkańcy oraz edukatorzy ekologiczni (Wykres 1).

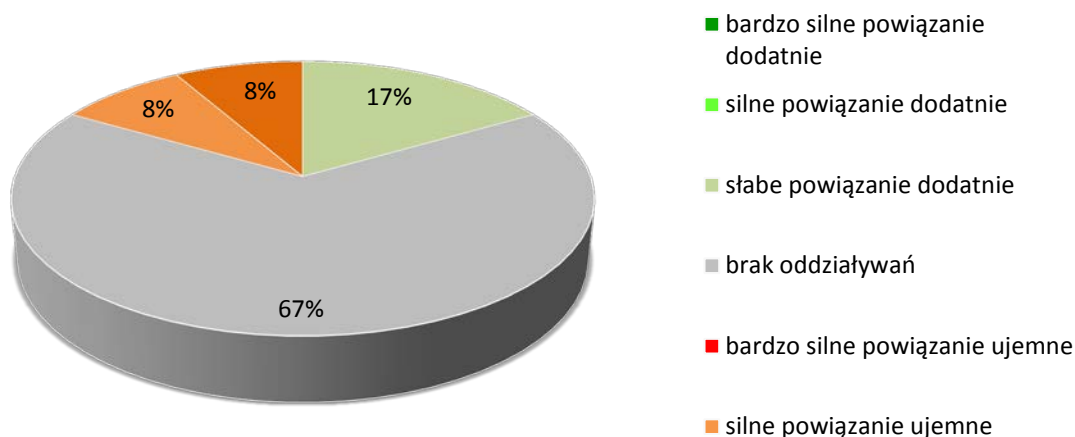

Wykres 1. Udział procentowy słabych, silnych i bardzo silnych dodatnich powiązań w ogólnej sile oddziaływań międzysektorowych

Raport zbiorczy

Nie wykazują oni jednak oddziaływań między sobą lub wykazują słabe oddziaływania dodatnie (Wykres 2).

Siła oddziaływania edukatorzy ekologiczni/mieszkańcy

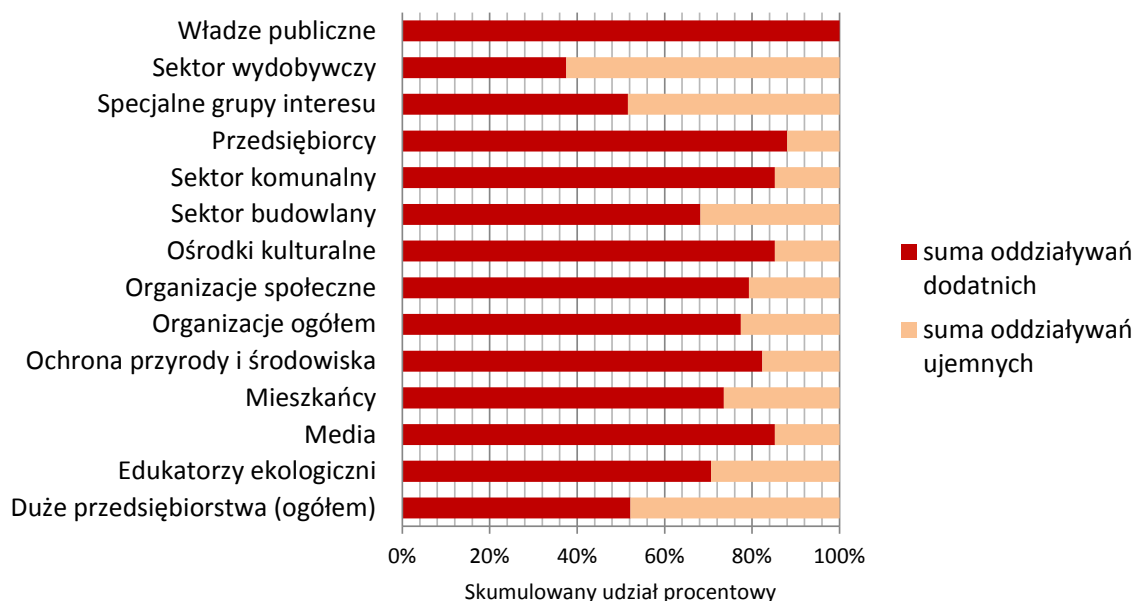

Wykres 2. Siła powiązań między sektorem edukatorów ekologicznych a mieszkańcami w kontekście gospodarowania terenem w rejonie ul. Kościelniaka w Mysłowicach

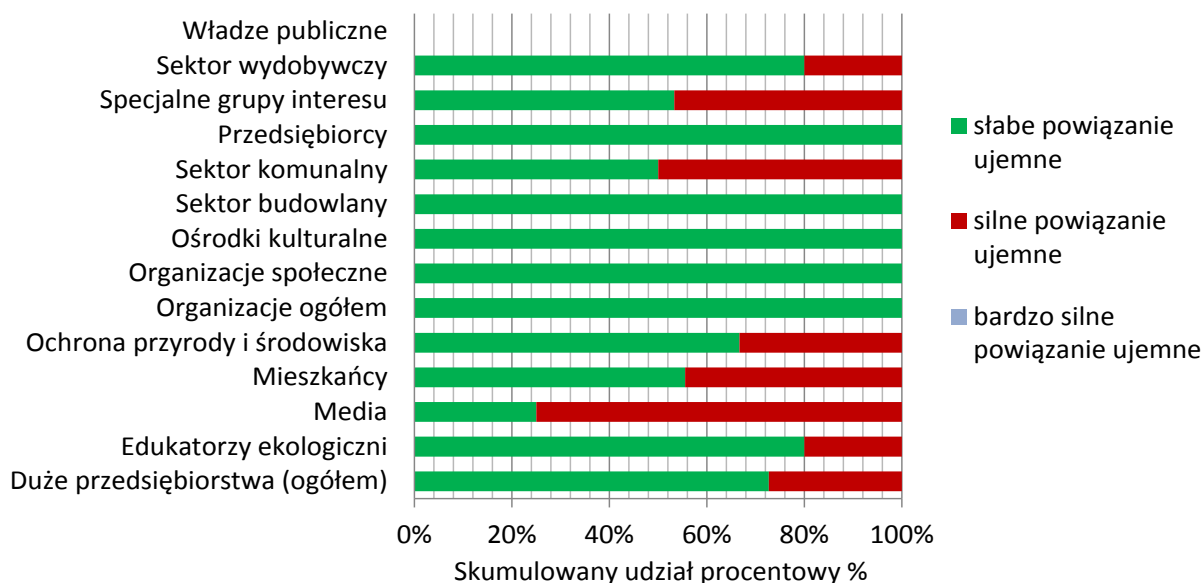
Niepokojący był, w opinii uczestników warsztatów, brak oddziaływań między sektorem edukatorów ekologicznych a sektorem ochrony środowiska. Z analizy ankiet wynikało także, że duże przedsiębiorstwa i sektor wydobywczy są powiązane w sposób negatywny z mieszkańcami, władze publiczne mają zaś słabe powiązania dodatnie z dużymi przedsiębiorstwami, przez co mogą na nie wpływać. Szczególną uwagę zwrócono na media, które w 70% mają pozytywny wpływ na mieszkańców.

W Nowym Sączu analiza mapy siły powiązań międzysektorowych w kontekście gospodarowania analizowanym terenem dowiodła, że sektorem, który nie miał powiązań ujemnych z pozostałymi, są władze publiczne (Wykres 3 i Wykres 4), przy czym najsilniej dodatnio powiązane z nimi byli: mieszkańcy, sektor ochrony przyrody i środowiska, sektor budowlany i komunalny (Wykres 5).

Raport zbiorczy

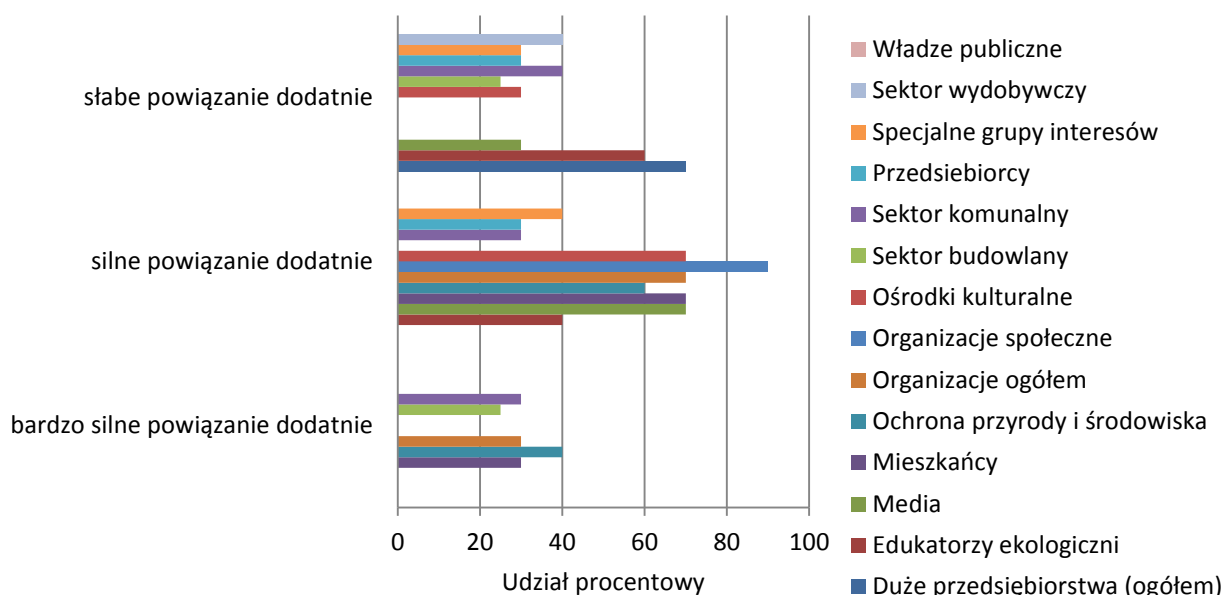

Wykres 3. Skumulowany udział sumy ujemnych (suma bardzo silnego powiązanie ujemnego, silnego powiązanie ujemnego i słabego powiązanie ujemnego) i sumy dodatnich (suma bardzo silnego powiązanie dodatniego, silnego powiązanie dodatniego i słabego powiązanie dodatniego) oddziaływań w ogólnej sile oddziaływań międzysektorowych

Wykres 4. Udział procentowy braku oddziaływań oraz słabych i silnych ujemnych powiązań w ogólnej sile oddziaływań międzysektorowych

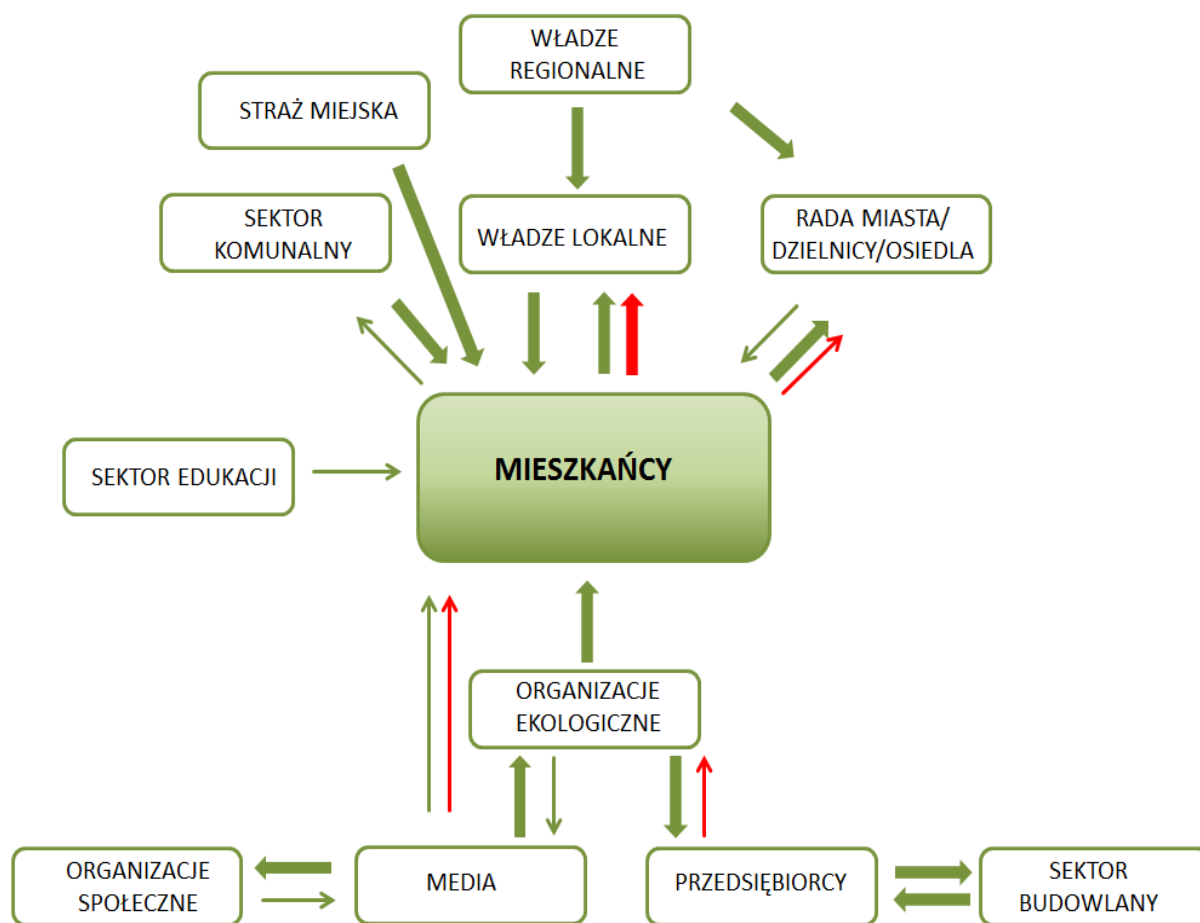
Siła oddziaływania między władzami publicznymi a pozostałymi sektorami

Wykres 5. Siła oddziaływania międzysektorowego władz publicznych na wybrane sektory w kontekście zagospodarowania rejonów Lasu Falkowskiego

Podobnie jak w Mysłowicach, w **Mielcu** w centralnym miejscu macierzy znalazła się grupa mieszkańców (Wykres 5). Uznano, że zaangażowanie władz lokalnych zwiększa prestiż projektu i planowanych inicjatyw, co może ułatwić pozyskanie zaufania mieszkańców. Władze lokalne mogą także motywować ekspertów do angażowania się w kwestie związane ze zrównoważonym rozwojem miasta czy ochroną środowiska. Z kolei władze i instytucje regionalne, które działają na większym niż miasto obszarze, mogą mieć wpływ na realizację przedsięwzięć, wskazując na ich związek z polityką regionalną, dystrybucję funduszy unijnych, tworzenie regionalnych strategii i ich realizację. Duże znaczenie dla przedmiotowego działania może mieć np. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, który posiada środki na finansowanie niektórych projektów związanych z ochroną środowiska. Wskazano także, że prawidłowe zagospodarowanie i utrzymanie terenu problemowego wymaga ścisłej współpracy ze Strażą Miejską, która realizuje zadania w zakresie ochrony porządku publicznego wynikające z ustaw i aktów prawa miejscowego, a jej celem jest tworzenie bezpiecznej i przyjaznej przestrzeni publicznej.

Przykład schematycznego ujęcia powiązań międzysektorowych przedstawiono na rysunku 4.

Rysunek 4. Zidentyfikowane powiązania międzysektorowe kluczowe dla gospodarowania terenem w rejonie ulic: Korczaka, Piaskowej i Wolności w Mielcu

3.2. Wypracowanie zasad współdziałania „na styku” sektorów/dyscyplin/grup interesu

Praca warsztatowa służąca wypracowaniu zasad współpracy „na styku” sektorów /dyscyplin/grup interesu oparta była na opisanym w rozdziale 2.2 kwestionariuszu/ankiecie.

3.2.1. Prace warsztatowe – zasady komunikowania werbalnego

Prace warsztatowe prowadzono w oparciu o dwie główne zasady:

Zasada aktywnego i skutecznego słuchania

Zasada ta polegała głównie na uwzględnianiu potrzeb różnych odbiorców, używaniu zrozumiałych dla wszystkich słów oraz właściwym prezentowaniu wypowiedzi. Często w trakcie warsztatów spotykamy się z brakiem pewności siebie rozmówców, zmęczeniem, znużeniem, a także stresem lub uprzedzeniem. Prowadzący warsztaty powinien posiadać duże umiejętności interpersonalne i potrafić zaciekawić słuchaczy. Należy pamiętać o możliwości stosowania przerywników o charakterze humorystycznym, które niwelują stres i zapobiegają znużeniu uczestników.

Zasada retoryki, czyli umiejętności mówienia

Zasada retoryki obejmuje wszystkie uwarunkowania związane z komunikatem, to umiejętność prostego wystawiania się. Nie należy stosować zbyt złożonych wypowiedzi, niejednoznacznych określeń. Powtórzenia można stosować jedynie po zwróceniu uwagi na to, że są stosowane.

Do niemniej ważnych czynników należą:

- odpowiednie rozmiary pomieszczenia,
- wystrój,
- warunki ergonomiczne,
- niewielka odległość między nadawcą a odbiorcą,
- niewielka odległość między uczestnikami warsztatów.

Na Rysunek 5 przedstawiono pierwszy etap warsztatów – prace w oparciu o ankietę.

Rysunek 5. Uczestnicy podczas prac warsztatowych w Lublinie

Źródło: fotografia wykonana podczas warsztatów w dniu 6 listopada 2018 r.

3.2.2. Analiza ankiet

Ankietowani w Mysłowicach zwrócili uwagę na współpracę władz publicznych z sektorem komunalnym i mieszkańcami, co pozwoli na wypracowanie wspólnego celu projektu, a w dalszej kolejności na utrzymanie jego efektów, wzmocnienie działań organizacyjnych i pozyskanie środków finansowych oraz usprawnienie procesu decyzyjnego (pozwolenia środowiskowe, na budowę itp.). Dodatkowo władze publiczne, współpracując z radą dzielnicy, mogłyby wpłynąć na odpowiednie kształtowanie ładu przestrzennego projektowanych rozwiązań. Współpraca ta ma także realne przełożenie na zarządzanie planowanym projektem. Sektor komunalny zajmujący się utrzymaniem infrastruktury miejskiej posiada możliwość zapewnienia środków finansowych, a mieszkańcy korzystający z projektu, zapewniający społeczną akceptację celu, mają wpływ na zabezpieczenie w budżecie stosownych środków na realizację zadania. Współpraca mediów, edukatorów

Raport zbiorczy

ekologicznych, organizacji społecznych, władz publicznych i sektora ochrony przyrody i środowiska umożliwia wypracowanie wspólnych koncepcji projektu zaspokajającego potrzeby wszystkich sektorów. Sektor ochrony przyrody i środowiska niezbędny jest do zaproponowania właściwych rozwiązań, organizacje społeczne mają przełożenie na decyzję mieszkańców, a przedsiębiorstwa mogą współfinansować projekt.

Wśród pozostałych przykładów współpracy na rzecz zarządzania i edukacji ekologicznej ankietowani w Mysłowicach wskazali na:

- współpracę edukatorów ekologicznych, mieszkańców, sektora ochrony środowiska władz z mediami w celu nagłośnienia problemu i zachęty do podjęcia działań przez przekazanie konkretnej, fachowej wiedzy,
- współpracę władz publicznych z mieszkańcami i sektorem ochrony przyrody i środowiska w celu podjęcia działań w zakresie poprawy życia i ochrony środowiska, informowania mieszkańców o korzyściach płynących z realizacji inwestycji i konieczności przeznaczenia stosownych środków na realizację zadania,
- współpracę organizacji społecznych i sektora komunalnego w celu partycypowania w utrzymaniu majątku,
- współpracę mieszkańców, edukatorów ekologicznych, mediów, sektora budowlanego i przedsiębiorstw z władzami w celu realizacji koncepcji uprządkowania terenu i gospodarki wodami deszczowymi,
- współpracę sektora ochrony środowiska, organizacji społecznych z mediami w celu przeprowadzenia akcji informacyjnych w szkołach i przedszkolach oraz na szerszym forum społecznym,
- współpracę dużych przedsiębiorstw z sektorem ochrony środowiska w celu budowy infrastruktury zielonej na terenie zakładu,
- współpracę sektora ochrony przyrody z organizacjami społecznymi w celu stworzenia ścieżek edukacyjnych i rekreacyjnych.

Pomimo udziału różnych grup zawodowych w warsztatach w Lublinie, większość ich uczestników wskazywała na konieczność współpracy przedstawicieli rady Miasta i poszczególnych jednostek wchodzących w skład Urzędu Miasta Lublin. W opinii respondentów z Lublina instytucjami wspierającymi realizację celu są przedstawiciele Rady Miasta Lublin (ponad 56% respondentów) i Rady Gminy Konopnica (ponad 43% respondentów), co wynika z faktu, że analizowany teren zlokalizowany jest w granicach Lublina, bezpośrednio granicząc z gminą Konopnica. Wysokie wskazania pokazywały konieczność bardziej intensywnego zaangażowania większej liczby przedstawicieli rad dzielnic, rady miasta i gminy, a także okolicznych mieszkańców, w dalsze prace i uzgodnienia dotyczące koncepcji. Zdaniem ankietowanych, tożsamy interes jak ww. ma Urząd Miasta Lublin, w tym szczególnie Wydział Ochrony Środowiska i Biuro Miejskiego Architekta Zieleni, które zostały wskazane przez ponad 81% respondentów, a także Biuro ds. Zagospodarowania

Raport zbiorczy

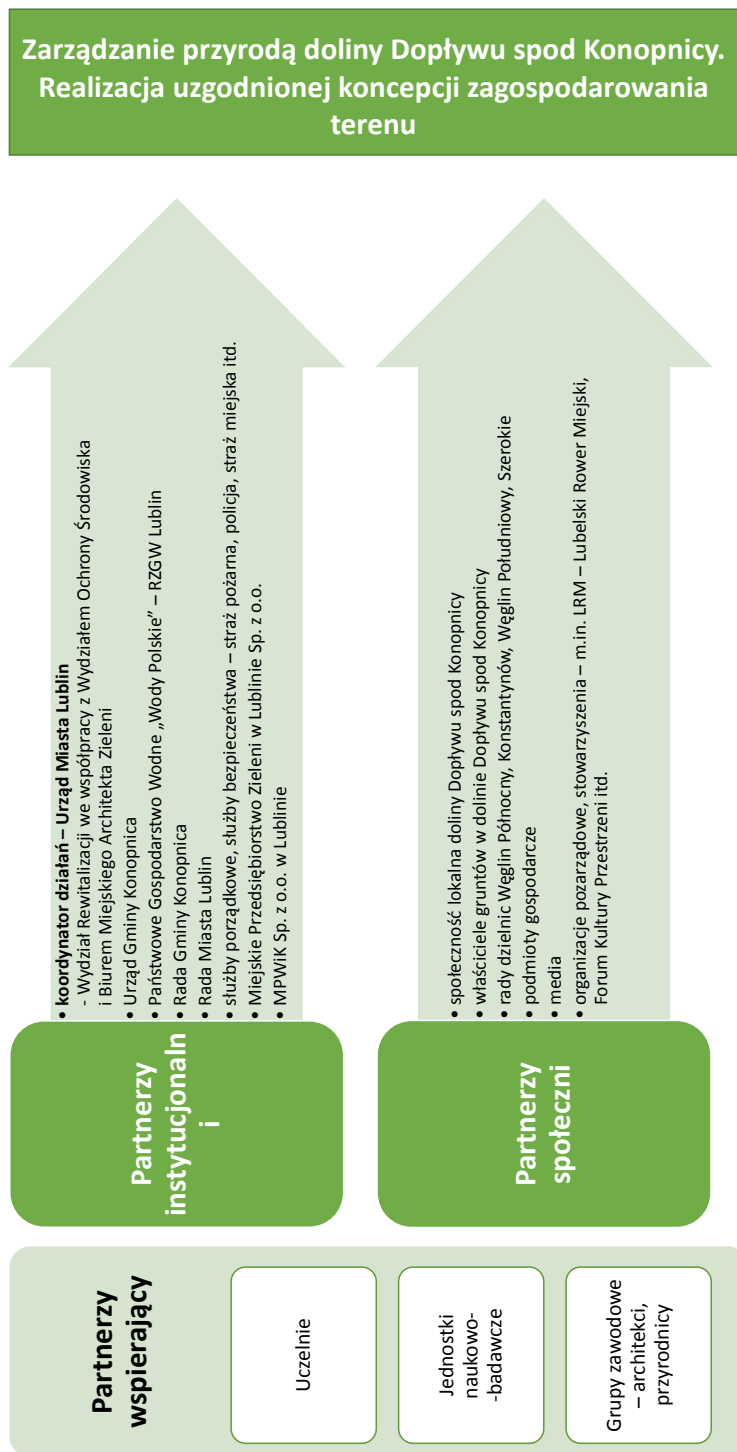
Dolin Rzecznych i Wąwozów¹ (75%) oraz Wydział Funduszy Europejskich, a także Wydział Planowania, wskazane przez 50% respondentów. Urząd Miasta Lublin, zdaniem ankietowanych, odgrywa także ważną rolę w działaniach zmierzających do osiągnięcia założonego celu. Uczestnicy warsztatów wskazywali także na niezwykle istotną rolę poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta dla przełamywania barier, zdiagnozowanych dla realizacji założonego celu. W zależności od rodzaju barier (formalnoprawne, przestrzenne, społeczne czy infrastrukturalne), różne jednostki powinny przyjąć wiodącą rolę. Zaangażowanie kluczowych wydziałów UM Lublin niezbędne jest dla przełamywania poszczególnych barier. Jednakże dla rzeczywistego przełamania istniejących barier, z uwzględnieniem, że miasto nie stanowi wyłącznie mozaiki terenów w różny sposób i w różnym stopniu zagospodarowanych, ale jest spójnym ekosystemem, a także środowiskiem życia jego mieszkańców, niezwykle istotna jest współpraca nie tylko poszczególnych wydziałów UM, ale także współpraca przedstawicieli wszystkich grup zawodowych i sektorów zdiagnozowanych jako mające wpływ na poszczególne bariery. Zdaniem uczestników warsztatów w Lublinie, kluczową rolę dla przełamania barier formalnoprawnych ma Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie” – RZGW Lublin (wskazany przez 75% respondentów), a dopiero w następnej kolejności poszczególne wydziały UM Lublin. Respondenci w swych odpowiedziach podkreślali także bardzo istotną rolę w tym zakresie władz samorządowych, w tym szczególnie Rady Miasta Lublin i Rady Gminy Konopnica (wskazane przez 50% respondentów). Zieleń miejska i ochrona terenów zielonych powinna bowiem stać się przedmiotem szczególnej troski władz samorządowych, które powinny dążyć do zapewnienia właściwych proporcji i relacji przestrzennych między terenami zieleni miejskiej, a terenami zabudowanymi. W zakresie przełamywania barier przestrzennych największa liczba respondentów wskazała na kluczową rolę poszczególnych wydziałów UM Lublin, aczkolwiek wielu respondentów wskazało także na istotną rolę mieszkańców miasta Lublin, w tym szczególnie właścicieli nieruchomości położonych w dolinie, ze względu na ich wpływ na problemy związane z zawłaszczeniem terenów zielonych pod zabudowę, a także specjalnych grup interesu, do których można zaliczyć spacerowiczów i rowerzystów (ponad 43% respondentów). Rola specjalnych grup interesu, w kontekście przełamywania tych barier, wydaje się szczególnie istotna w zakresie uzgodnień przebiegu niezbędnych ścieżek pieszych lub rowerowych – w taki sposób, aby ich budowa nie pogłębiała istniejącej miejscami defragmentacji przestrzeni przez infrastrukturę drogową, a jednocześnie zapewnia zwiększenie dostępności terenu. Warto przy tym zauważyć, że część grup interesariuszy nie tyle jest niezbędna dla przełamywania istniejących barier, ale musi być monitorowana pod względem potencjalnego „stwarzania” nowych barier. Bariery bowiem wynikają najczęściej ze sprzecznych interesów i oczekiwań poszczególnych grup interesariuszy, np. wspomnianych właścicieli terenów w dolinie. W przypadku barier przestrzennych – podobnie zresztą jak w przypadku powiązanych z nimi barier infrastrukturalnych prawie 20% respondentów wskazało istotną rolę mieszkańców gminy

---

¹ Od dnia 1 stycznia 2019 r. połączone z Biurem Rewitalizacji pn. „Biuro Rewitalizacji”.

Raport zbiorczy

Konopnica i Rady Gminy Konopnica (ponad 31% respondentów w zakresie barier przestrzennych oraz prawie 44% respondentów w zakresie barier infrastrukturalnych). Dla skutecznego przełamania barier infrastrukturalnych jako kluczowe zostało podkreślone zaangażowanie Rady Miasta Lublin – bowiem aż ponad 56% respondentów wskazało, że bez rzeczywistego zaangażowania i decyzji Rady Miasta bariery te uniemożliwią realizację jakichkolwiek działań w dolinie, a także działań systemowych w zakresie zarządza zielenią w skali miasta. Efektem prac warsztatowych w Lublinie przedstawia Rysunek 6.

Rysunek 6. Zaangażowanie kluczowych grup zawodowych w przełamywanie zidentyfikowanych barier

3.3. Poszukiwanie możliwości i formułowanie propozycji systemowych (modele konceptualne) i ulepszeń (innowacji) nakierowanych na międzysektorową integrację w zarządzaniu zasobami przyrody miasta

3.3.1. Analiza dobrych praktyk

W ramach przygotowania do warsztatów opracowana została prezentacja modeli zarządzania terenami zielonymi i cennymi przyrodniczo w polskich miastach. Po dokonaniu przeglądu literatury za najciekawsze uznano opracowanie: „Zarządzanie oraz ochrona zieleni w polskich miastach” Katarzyny Bieja² z Fundacji Sendzimira³.

W ramach przykładowych modeli zarządzania zielenią w strukturze urzędu miasta przedstawiono przykłady z Jaworzna, Krakowa, Łodzi, Wrocławia i Warszawy.

Jaworzno

Zielonymi obszarami w Jaworznie zajmują się: Dział Zieleni Miejskiej i Ogrodnik Miejski w Miejskim Zarządzie Nieruchomości Komunalnych (MZNK), a także Miejski Zarząd Dróg i Mostów (MZDiM), który zajmuje się pasami drogowymi, rondami, parkami oraz zielenią tworzoną w ramach nowych inwestycji. Utrzymanie zieleni osiedlowej, przy szkołach, przychodniach itp. leży w gestii administratora terenu.

W skład kluczowych instytucji zarządzających przyrodą miasta wchodzi:

- **Miejski Zarząd Nieruchomości Komunalnych (MZNK)** – utrzymanie i pielęgnacja zieleni urządzonej należącej do gminy
  - Dział Zieleni Miejskiej
  - Stanowisko Ogrodnika Miejskiego
- Miejski Zarząd Dróg i Mostów (MZDiM)

administratorzy terenów

ia

Rysunek 7. Propozycje ulepszeń systemowych na przykładzie Jaworzna

Kraków

Terenami zieleni urządzonej, lasami gminnymi i zielenią nieurządzoną na terenach miejskich zarządza Zarząd Zieleni Miejskiej (ZZM). Terenami cmentarzy zajmuje się Zarząd Cmentarzy Komunalnych, a terenami wpisanymi do rejestru zabytków Miejski Konserwator i ZZM.

² https://uslugiekosystemow.pl/wp-content/uploads/2017/09/Raport_Zarzadzenie_Zielenia.pdf, dostęp: październik 2018.

³ <http://www.sendzimir.org.pl>

Rysunek 8. Propozycje ulepszeń systemowych na przykładzie Krakowa

Łódź

Tereny zieleni urządzonej, cmentarze i gospodarka drzewostanem na terenach niezabudowanych leżą w gestii Zarządu Zieleni Miejskiej (ZMZ). Utrzymanie zieleni na terenach niezabudowanych należy do Wydziału Gospodarki Komunalnej. Nowe tereny zieleni, powstające w ramach inwestycji miejskich, są tworzone przez Zarząd Inwestycji Miejskich.

Rysunek 9. Propozycje ulepszeń systemowych na przykładzie Łodzi

Wrocław

Mocno rozbudowana struktura zarządcza opiera się na Zarządzie Zieleni Miejskiej (ZMZ), który utrzymuje zieleń urządzoną oraz lasy i grunty rolne na terenach gminnych, jak również tereny zieleni przyulicznej. Cmentarze są objęte nadzorem Zarządu Cmentarzy Komunalnych, natomiast Zarząd Inwestycji Miejskich (ZIM) realizuje inwestycje, głównie obiekty kubaturowe.

Raport zbiorczy

Dodatkową jednostką jest Departament Zrównoważonego Rozwoju, który nadzoruje ZZM i samodzielne stanowisko ds. zieleni – Ogrodniczki Miejskiej, której zadaniem jest koordynowanie wszystkich jednostek zajmujących się zielenią miejską.

Rysunek 10. Propozycje ulepszeń systemowych na przykładzie Wrocławia

Warszawa

Zielenią urządzoną (tereny parków, skwerów, zieleńców) zarządza Wydział Ochrony Środowiska, odrębny dla każdej dzielnicy. Do kompetencji dzielnic należy również utrzymywanie zieleni przyulicznej. Wyjątek stanowi zieleń wzdłuż ulic, po których porusza się komunikacja miejska, której utrzymaniem zajmuje się Zarząd Dróg Miejskich. Cmentarze zarządzane są przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych. Terenami przejętymi od Zarządu Oczyszczania Miasta i terenami nadwiślańskimi opiekuje się Zarząd Zieleni m.st. Warszawy.

Rysunek 11. Propozycje ulepszeń systemowych na przykładzie Warszawy

Kolejnym z omawianych tematów był sposób angażowania społeczności lokalnej i mieszkańców miasta w proces zarządzania zielenią.

Wskazano przykładowe akcje prowadzone na terenie Krakowa i Łodzi, które miały na celu angażowanie ludzi do tego procesu. Omówiono następujące kampanie społeczne:

Raport zbiorczy

Jako narzędzie lepszego zarządzania zielenią i integrowania jej z zarządzaniem przestrzenią miasta przedstawiono brytyjski standard **Accessible Nature Greenspace (ANGST+)**, którego główne założenia są następujące:

- Nikt nie może mieszkać w odległości większej niż 300 m od najbliższej naturalnej przestrzeni zielonej o powierzchni co najmniej 2 ha.
- Na każdy 1000 mieszkańców przypada co najmniej 2 ha naturalnej przestrzeni zielonej.
- Każdy mieszkaniec ma zapewniony dostęp do przynajmniej jednej przestrzeni zielonej o wielkości co najmniej:
  - 20 ha – w odległości mniejszej niż 2 km od domu,
  - 100 ha – w odległości mniejszej niż 5 km od domu,
  - 500 ha – w odległości mniejszej niż 10 km od domu.
- Sąsiadujące przestrzenie zielone są połączone.
- Decyzje o priorytetach i zakresie użytkowania zapadają w skali lokalnej, w oparciu o oczekiwania interesariuszy.

3.3.2. Metoda tablicy ogłoszeń

Metoda tablicy ogłoszeń jest sposobem zapisu informacji uzyskiwanych podczas dyskusji. Uzyskane od uczestników informacje zapisywane są w sposób ogłoszeniowy na kartce lub tablicy. Jest to metoda tożsama z mapą mentalną, która umożliwia wizualne rozpracowanie problemu, jednocześnie służy też uporządkowaniu myśli przez możliwość hierarchizacji informacji, dzięki zmianie pozycji na tablicy.

W Mielcu stwierdzono potrzebę dokonania ulepszeń w systemie zarządzania terenami zielonymi i cennymi przyrodniczo już na wcześniejszych warsztatach. Elementem, który podkreślono, jako znaczące utrudnienie w efektywnym zarządzaniu, jest znaczne rozproszenie kompetencyjne i decyzyjne wśród wydziałów Urzędu Miasta i jednostek mu podległych. Odrębnym zagadnieniem jest niewystarczająca współpraca i przepływ informacji między zarządzającymi innymi elementami systemu miejskiego, tj. gospodarką przestrzenną, wodno-kanalizacyjną czy rozwojem miasta. Jednocześnie uczestnicy warsztatów zauważyli, że także poza poszczególnymi wydziałami Urzędu Miejskiego w Mielcu, niezbędna jest współpraca i rzeczyste zaangażowanie dla osiągnięcia założonych celów:

... wszystkie jednostki instytucjonalne – niezbędne dla realizacji działań – powinny być zobligowane do zaangażowania się do współpracy w zakresie swoich uprawnień i możliwości, aby wspierać osiągnięcie wspólnego celu (fragment Ankiety).

Niska aktywność grup społecznych i zawodowych w procesie planowania i kształtowania przestrzeni miejskich wskazuje również na potrzebę aktywizacji włączania tych grup do działań na rzecz kształtowania przyrody w mieście. Poza podniesieniem jakości podejmowanych decyzji powinno to pozwolić na ograniczenie sytuacji konfliktowych (np.

Raport zbiorczy

podczas prowadzenia pielęgnacyjnej wycinki drzew), na powstawanie których wskazywali uczestnicy warsztatów.

Potrzeba dokonania ulepszeń w systemie zarządzania terenami zielonymi i cennymi przyrodniczo została stwierdzona także w Lublinie. Pomimo znaczącego rozbudowania struktury urzędu i wydzielenia osobnych jednostek dla zarządzania dolinami i wąwozami, terenami zielonymi czy gospodarką wodami opadowymi, nie niweluje to widocznego braku przepływu informacji i problemów komunikacyjnych. Jednocześnie uczestnicy warsztatów zauważyli, że także poza poszczególnymi wydziałami Urzędu Miasta w Lublinie, niezbędna jest współpraca i rzeczywiste zaangażowanie dla osiągnięcia założonych celów związanych z przyrodą miasta i obszarem problemowym.

Odrębnym zagadnieniem, na które zwrócono uwagę podczas warsztatów jest niedostateczna współpraca i częściowy brak zrozumienia między zarządzającymi, a organizacjami typu NGO, radami osiedli itp. oraz brak zaangażowania i zrozumienia dla spraw ekologicznych w przypadku większości radnych miejskich. Stosunkowo wysoka aktywność grup społecznych i zawodowych w pracach realizowanych w ramach projektu świadczy o bardzo dużym ich potencjale, który można wykorzystać do aktywizacji wspólnych przedsięwzięć i włączania ich do działań w zakresie kształtowania przyrody w mieście. Poza podniesieniem jakości podejmowanych decyzji powinno to pozwolić na ograniczenie sytuacji konfliktowych i zwiększenie identyfikacji mieszkańców z powstającymi w mieście inwestycjami, czy projektami na rzecz ochrony przyrody. Istotnym elementem, który podkreślany jest od pierwszych spotkań w ramach projektu, jest stworzenie mechanizmu współpracy z inwestorami poszukującymi terenów do zagospodarowania, w tym przede wszystkim deweloperami.

3.4. Tworzenie założeń/koncepcji konkretnych działań praktycznych na rzecz przyrody miasta i analizowanego obiektu przewidywanych do realizacji we współpracy różnych grup zawodowych

Tworzenie założeń i koncepcji zagospodarowania terenu problemowego zostało poprzedzone następującymi działaniami:

3.4.1. Wizja terenowa i spacer w grupie

Wizyta terenowa miała na celu zapoznanie się ze stanem rzeczywistym obszaru problemowego i udokumentowaniem go. Przygotowane podczas wizyty zdjęcia wykorzystywane były podczas warsztatów. W ramach warsztatów prowadzonych podczas działania 2 odbył się spacer w grupie. Technika ta pozwalała na bezpośredni kontakt z uczestnikami warsztatów. Przechadzanie się z uczestnikami warsztatów po analizowanym terenie było okazją do dyskusji o namacalnych i widocznych problemach związanych z obszarem oraz dało możliwość zadawania na bieżąco pytań dotyczących istotnych kwestii, które pojawiły się w trakcie wstępnej wizji terenu. Spacer dał także możliwość rozmowy o konkretnych sprawach, takich jak: dostępność terenu dla osób starszych, dzieci i niepełnosprawnych oraz bezpieczeństwo i czystość terenu.

3.4.2. Wywiady indywidualne

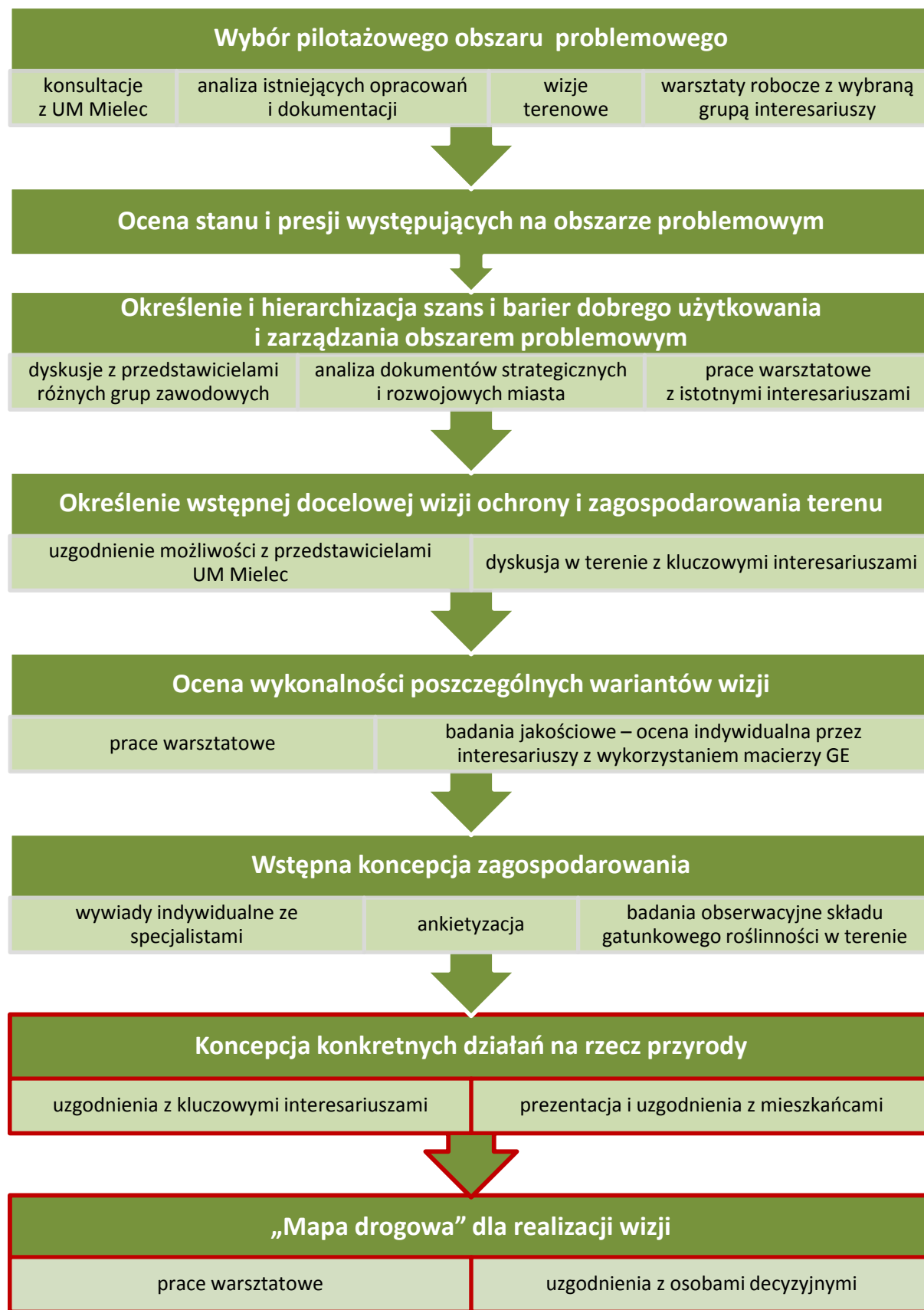
W trakcie wcześniejszych spotkań warsztatowych, jak i między nimi, zagadnienia związane z obszarem problemowym konsultowane były ze specjalistami (przyrodnicy, leśnicy, rady osiedli, administrator cieków, przedstawiciele urzędu miejskiego oraz miłośnicy przyrody i dziennikarze). Często znaczący udział w konsultacjach mieli przedstawiciele Urzędu Miasta na co dzień zarządzający terenem. Wywiad był zastosowany w celu pogłębienia wiedzy o analizowanym obszarze. Wywiad indywidualny polega na rozmowie badacza z respondentem, w celu pozyskania informacji, które trudno byłoby otrzymać inną metodą, np. w wyniku przeprowadzenia ankiety audytoryjnej czy elektronicznej.

3.4.3. Ankietyzacja

Ankieta elektroniczna pozwalała na zebranie bardziej szczegółowych informacji będących uzupełnieniem odpowiedzi uzyskanych w trakcie przeprowadzanych warsztatów i dotarcie do szerokiego grona odbiorców. Zapewniła także uczestnikom ankiety łatwy w niej udział, a także komfort odpowiedzi. Ankietowani mogli samodzielnie i subiektywnie odpowiedzieć na pytania respondenta, co gwarantowało dobre rozeznanie preferencji szerokiego grona odbiorców. Istotą ankiety elektronicznej było uzyskanie odpowiedzi na pytania, które w sposób jednoznaczny pozwoliłyby na rozstrzygnięcie kwestii związanych z obszarem problemowym. W ramach prac powarsztatowych projektu INTEGRAPLAN w miastach Mielec, Lublin i Kalisz przygotowano dwie ankiety elektroniczne. Jedna z ankiet dotyczyła oceny atrakcyjności i realności wizji wykorzystania i zagospodarowania zasobów przyrody analizowanego terenu, natomiast druga ankieta dotyczyła barier ochrony zasobów analizowanego terenu i gospodarowania nimi: barier przestrzennych (wielkość obszaru, połączenia funkcjonalne z innymi częściami miasta, w tym zielonymi i przemysłowymi), społecznych (poziom bezpieczeństwa, akceptacji społeczeństwa do zmian), infrastrukturalnych (wyposażenie w elementy małej infrastruktury) i środowiskowych (stan środowiska, np. drzewostanu, roślinności). Analiza atrakcyjności wizji zawierała natomiast pytania dotyczące zapotrzebowania na daną inwestycję (zakres i pilność rozwiązania problemów danego obszaru, wartość w zakresie wizerunku miasta i przyrody), a także wykonalności przedsięwzięcia (korzyści, koszty, bariery, akceptacja).

W celu wprowadzenia w tematykę obszaru problemowego ankiety poprzedzone były krótkim opisem stanu istniejącego, napotkanych problemów oraz proponowanych do wdrożenia wariantów zagospodarowania terenu, z uwzględnieniem wariantu przyrodniczo-rekreacyjnego, edukacyjnego i wariantu hydrologiczno-przyrodniczego. Przykłady powarsztatowych ankiet audytoryjnych zaprezentowano w raporcie zbiorczym z działania 3.

Aby doprowadzić do etapu tworzenia założeń konkretnych działań praktycznych na rzecz przyrody miasta i analizowanego podczas prac warsztatowych terenu wskazane jest podjęcie prac przedstawionych na Rysunek 12.

Rysunek 12. Logika prac koncepcyjnych na przykładzie Mielca

3.4.4. Prace warsztatowe

Jednym z elementów warsztatów były prace i uzgodnienia dotyczące przedstawionych przez zespół GIG założeń/koncepcji konkretnych działań praktycznych na rzecz gospodarowania przyrodą analizowanego terenu i nakreślenie działań docelowych rozwiązań przestrzennych/krajobrazowych dla analizowanego terenu.

W tym celu przeprowadzono prace warsztatowe w grupach, co przedstawiono na przykładzie prac warsztatowych w Lublinie (Rysunek 13).

Rysunek 13. Prace warsztatowe w grupach roboczych w Lublinie

Źródło: Fotografie wykonane podczas warsztatu w dniu 6 listopada 2018 r.

Uczestnicy warsztatów zostali podzieleni na cztery grupy robocze, których prace były moderowane przez przedstawicieli GIG. Każdy zespół pracował na mapie analizowanego terenu problemowego, na którą nanosił swoje uwagi (Rysunek 14) związane z różnymi zagadnieniami – od zmiany przebiegu ścieżek komunikacyjnych i możliwości wprowadzenia różnych rozwiązań technicznych dla tych ścieżek, przez proponowanie lokalizacji miejsc wypoczynku, czy różnych lokalizacji i rozwiązań technicznych budowy zbiorników retencyjnych (Rysunek 14).

Rysunek 14. Mapa terenu problemowego z naniesionymi uwagami jednej z grup warsztatowych

Na koniec prac warsztatowych przedstawiciele każdej grupy przedstawili wyniki swojej pracy. Zaproponowane założenia koncepcyjne zostały poddane pod dyskusję, a uczestnicy przedstawili szereg uwag i uzupełnień do przedstawionego materiału, takich jak:

Bezpieczna przestrzeń o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych – dostępna dla mieszkańców, pełniąca także funkcję rekreacyjną

- ograniczenie rozwoju budownictwa jednorodzinnego „wchodzącego” w dolinę cieku → należy bezwzględnie zabezpieczyć dolinę przed zabudową, co zakładał każdy z przedstawionych wariantów,
- ochrona brzegów (skarp) doliny przez nadsypywaniem,
- minimalizowanie ingerencji przez wprowadzanie nowych ścieżek – maksymalne „usankcjonowanie” wydeptanych szlaków,
- w przypadku wprowadzenia szlaków komunikacyjnych należy niezbędną infrastrukturę ograniczyć do minimum, bez możliwości wprowadzenia do doliny ruchu kołowego,
- minimalne oświetlenie planowanych ścieżek lub nawet jego brak – zachowanie naturalnych warunków fauny i flory w dolinie,
- wykorzystanie istniejących drzew jako miejsc schronienia i wypoczynku (Rysunek 15),
- dostosowanie zmian do istniejącej infrastruktury podziemnej (np. sieć gazowa, kanalizacji sanitarnej),
- wprowadzenie funkcji edukacyjnej.

Wzmocnienie zasobów przyrody doliny i nawiązanie do naturalnych zbiorowisk roślinnych regionu

- zachowanie naturalnego stanu gatunkowego roślinności, która występuje w dolinie cieku – uczestnicy opowiadali się za ograniczeniem wprowadzenia dodatkowych gatunków roślin do doliny, zasugerowano ewentualne dosadzenie roślin już w dolinie występujących,
- wykorzystanie istniejących drzew jako miejsca wypoczynku (Rysunek 15),
- minimalizowanie ingerencji w zieleń łęgową.

Wkomponowanie w dolinę „naturalnych” rozwiązań w zakresie zagospodarowania wód opadowych

- należy w większym stopniu odnieść się w koncepcji do planowanych zmian sposobu odprowadzania wód opadowych w rejonie doliny – w tym do zbiorników retencyjnych,
- należy zbadać możliwość wykorzystania istniejącego zbiornika jako usankcjonowanego zbiornika retencyjnego dla wód opadowych,
- należy uzgodnić uwarunkowania z MPWiK,
- należy rozeznaczyć możliwość pozyskania środków na tego typu zamierzenia inwestycyjne.

Koryto Dopływu spod Konopnicy

- należy rozeznaczyć możliwość pozyskania środków na takie zamierzenie inwestycyjne, jakim jest odtworzenie przepływu w rzece,
- szczegółowe analizy hydrogeologiczne → Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie.

Rysunek 15. Mapa terenu problemowego z naniesionymi uwagami jednej z grup warsztatowych – z zaznaczonym drzewem – dominantą architektoniczną

Raport zbiorczy

Wśród uwag wniesionych przez uczestników warsztatów w Mielcu znalazły się:

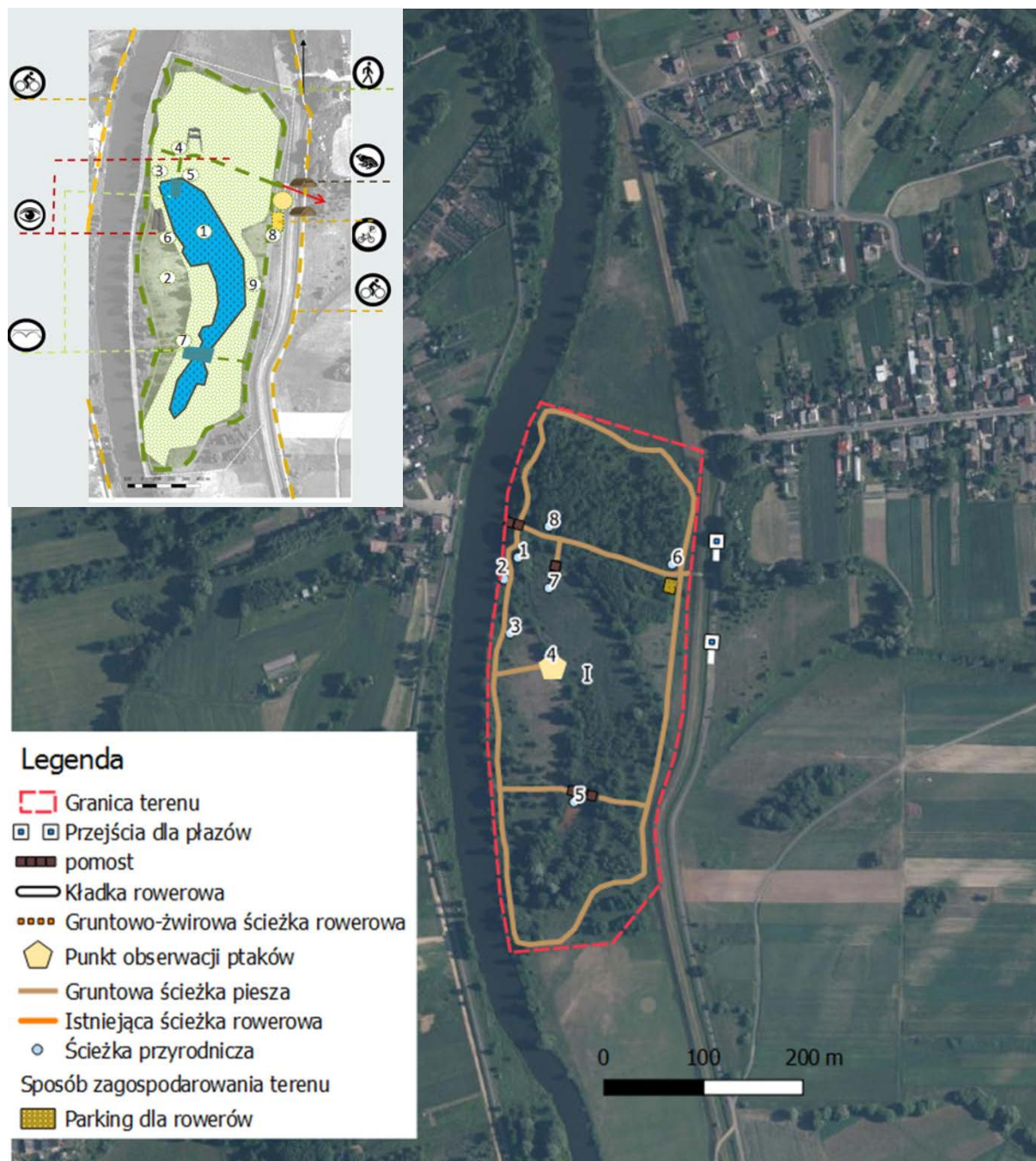
- Do projektowania strefy edukacyjnej należy włączyć nauczycieli z pobliskich szkół, którzy wraz z uczniami będą beneficjentami rozwiązania.
- Część zaproponowanych gatunków roślin należy zastąpić innymi ze względu m.in. na zacienienie obszaru. Odrzucono m.in. wprowadzenie nawłoci czy wrzosów, w zamian zaproponowano np. jarzębinę.
- Należy unikać wprowadzania infrastruktury znacząco ingerującej w charakter terenu.
- Należy zapewnić odpowiedniej szerokości szlaki komunikacyjne.
- Proponuje się rozważyć sposób zapewniania łączności między terenem, a sąsiadującymi parkami, m.in. przez istniejącą sieć ścieżek rowerowych.

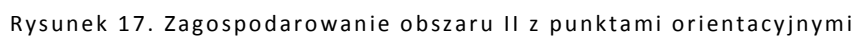
3.5. Tworzenie wizualizacji rozwiązań przestrzennych i systemów zarządzania terenem przyrodniczym

Tworzenie wizualizacji rozwiązań przestrzennych i systemów zarządzania terenem przyrodniczym odbywało się także z wykorzystaniem wcześniej przygotowanych map i schematów omówionych podczas dyskusji moderowanej.

3.5.1. Wizualizacja – analiza map i schematów

Dla obszaru problemowego w **Kaliszu** wybrano wizję związaną z zachowaniem i utrzymaniem elementów przyrodniczych analizowanego obszaru, tj. roślinności, rzeźby terenu i krajobrazu. Istotne jest stworzenie terenu o wysokich walorach przyrodniczych i edukacyjnych (ścieżka przyrodnicza) oraz o ograniczonych wartościach rekreacyjnych. Funkcją terenu będzie indywidualny wypoczynek oraz bezpośredni kontakt z przyrodą oferowany zarówno mieszkańcom okolicznych zabudowań, jak i osobom korzystającym z pobliskiej ścieżki pieszo-rowerowej. Przedmiotowy teren będzie zapewniał przede wszystkim wysokie walory estetyczne i edukacyjne wynikające ze zbliżonego do naturalnego charakteru szaty roślinnej oraz dużej różnorodności flory i fauny (w tym ziołorośla i szuwary oraz zwierzęta związane ze środowiskiem nadwodnym i wodnym). Dla zobrazowania docelowej wizji sporządzono mapy, szkice (Rysunek 16 i Rysunek 17) przykładów rozwiązań (Rysunek 18) odpowiadających wymaganiom wizji i utrzymania naturalnego charakteru zagospodarowania terenu.

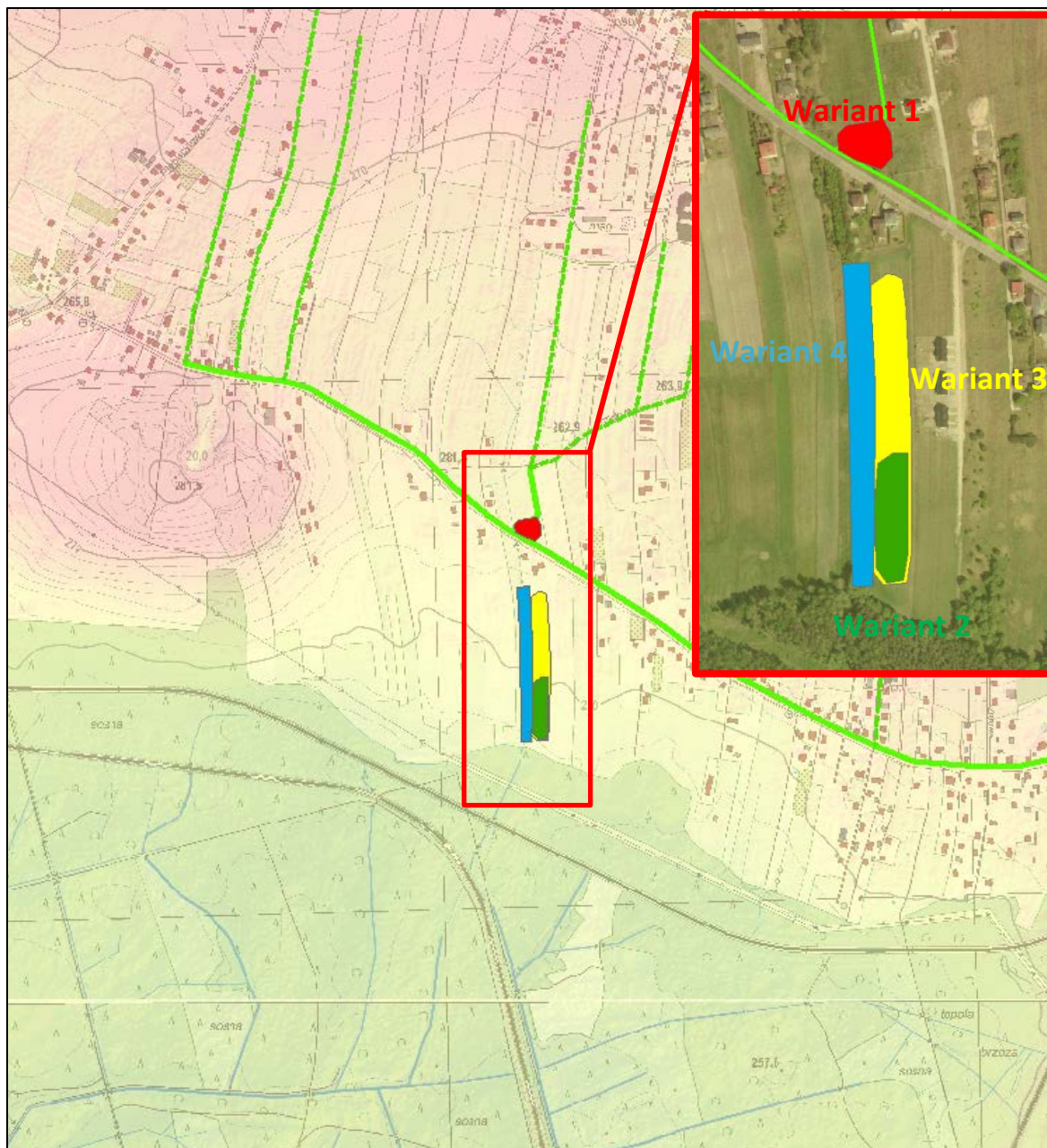

Rysunek 18. Przykład rozwiązania komunikacyjnego z wykorzystaniem infrastruktury istniejącej w Kaliszu

Dla terenu problemowego znajdującego się na terenie **Mysłowic** zidentyfikowano problemy związane z odprowadzaniem wód opadowych. W północnej części analizowanego obszaru, w trakcie wizji w terenie, zidentyfikowano kilka miejsc problemowych, w których wody opadowe i roztopowe stanowią istotne zagrożenie dla posesji znajdujących się w tym rejonie. W kolejnym etapie prac zaproponowano rozwiązania zmierzające do eliminacji problemów związanych z odwadnianiem tych obszarów. Znając wielkość odpływu ze zlewni zaproponowano warianty rozwiązań przedstawione na Rysunku 19.

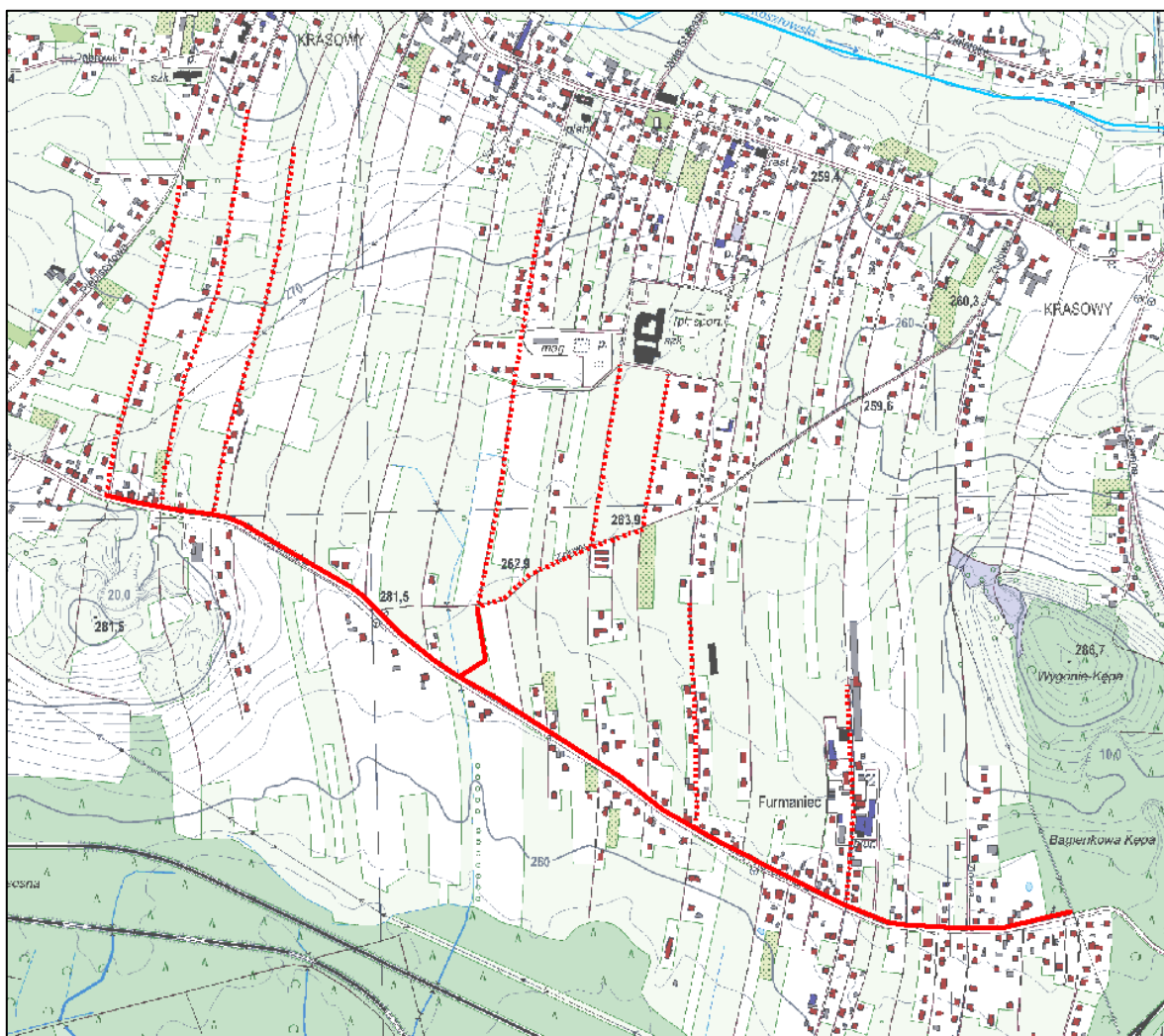
Rysunek 19. Lokalizacja proponowanych rozwiązań

- Wariant 1 – obejmujący budowę zbiornika retencyjnego zlokalizowanego po północnej stronie ul. Kościelniaka. Zbiornik planowany jest jako ziemny bez stałej objętości mokrej (zbiornik detencyjny) o średniej głębokości 1,5 m i czynnej objętości ok. 2500 m³.
- Wariant 2 – obejmujący budowę zbiornika retencyjnego zlokalizowanego po południowej stronie ul. Kościelniaka, w pobliżu lasu. Zbiornik również planowany jest jako ziemny bez stałej objętości mokrej. Zakładana średnia głębokość wynosi, podobnie jak w wariacie 1, ok. 1,5 m, a objętość ok. 4800 m³.
- Wariant 3 – obejmujący budowę zbiornika retencyjnego zlokalizowanego po południowej stronie ul. Kościelniaka na obszarze bezpośrednio poniżej jezdni. Zbiornik planowany jest jako ziemny ze stałą objętością mokrą (zbiornik retencyjny) umożliwiającą stworzenie

siedliska dla roślinności wodnej o wysokich walorach przyrodniczych. Zakładana średnia głębokość wyniesie ok. 1,5 m, a czynna objętość ok. 11 200 m³.

- Wariant 4 – obejmujący budowę zbiornika retencyjnego, zlokalizowanego po południowej stronie ul. Kościelniaka w miejscu istniejącego rowu otwartego. Zbiornik planowany jest jako ziemny zbiornik suchy w postaci szerokiego rowu o przekroju trapezowym. Zbiornik w tej postaci stanowiłby rozbudowę i modernizację istniejącego rowu prowadzącego wody opadowe z ul. Kościelniaka. Zakładana średnia głębokość wynosi ok. 1,0 m, a czynna objętość ok. 6500 m³.

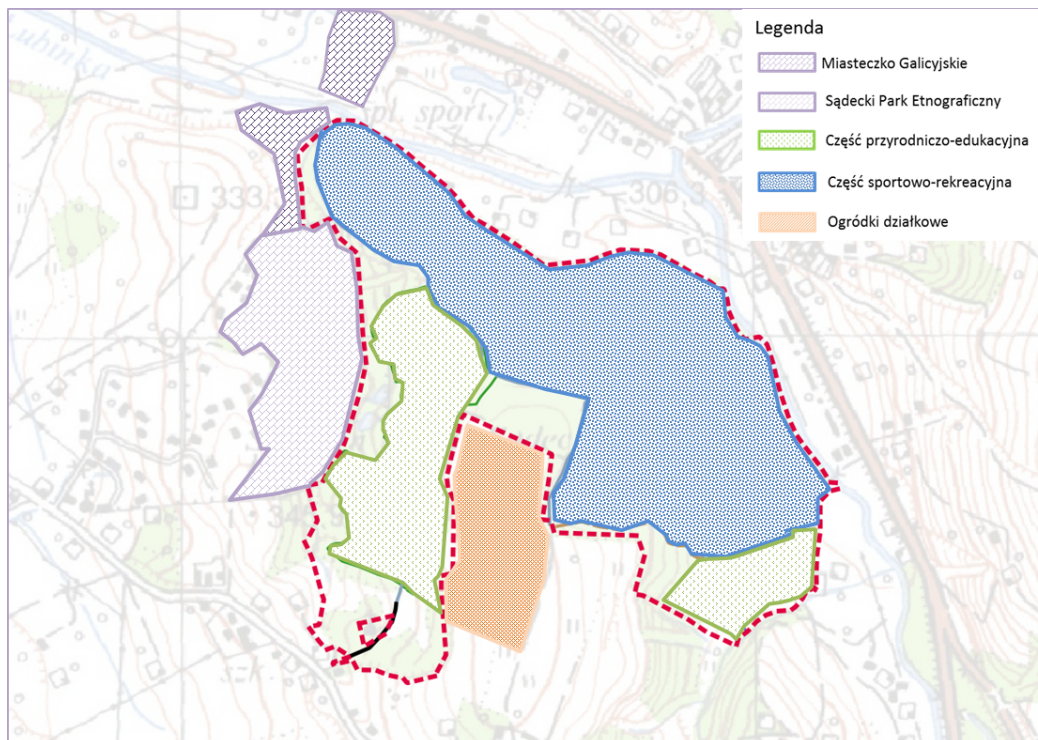
Aby jednak wody opadowe mogły zostać odprowadzone do zbiornika (niezależnie od przyjętego wariantu) konieczna jest budowa sieci odwodnieniowej w postaci kolektorów zamkniętych lub rowów otwartych. Na mapie (Rysunek 20) przedstawiono propozycję lokalizacji sieci odwodnieniowej analizowanego terenu z uwzględnieniem planowanej i istniejącej zabudowy terenu oraz jego morfologii. Szacowana długość przedstawionej sieci odwodnienia terenu wynosi ok. 6,4 km. Linia ciągłą zaznaczono główne odwodnienie ul. Kościelniaka, a liniami przerywanymi kolektory boczne.

Rysunek 20. Proponowany przebieg sieci odwodnienia terenu

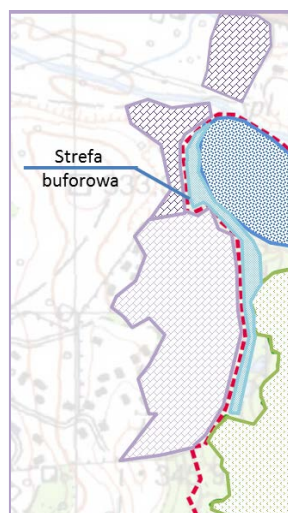
Raport zbiorczy

Koncepcja zagospodarowania terenu Lasu Falkowskiego zlokalizowanego w **Nowym Sączu** jest oparta na idei połączenia stref aktywności fizycznej i rekreacji ze strefą przyrodniczą o ograniczonym dostępie. Wyodrębnienie strefy przyrodniczej było konieczne z uwagi na potrzebę zachowania bioróżnorodności tej strefy i zapewnienie bezpieczeństwa dla flory i fauny lasu Falkowskiego. Planowana strefa sportowo-rekreacyjna będzie miała powierzchnię ok. 30 ha, natomiast strefa przyrodniczo-edukacyjna będzie zajmowała powierzchnię 9 ha. Strefy stworzą spójną całość, a granice między nimi będą przechodzić płynnie, dając szeroki wachlarz funkcji dla użytkowników. Koncepcję ogólną zagospodarowania Lasu Falkowskiego pokazuje Rysunek 21.

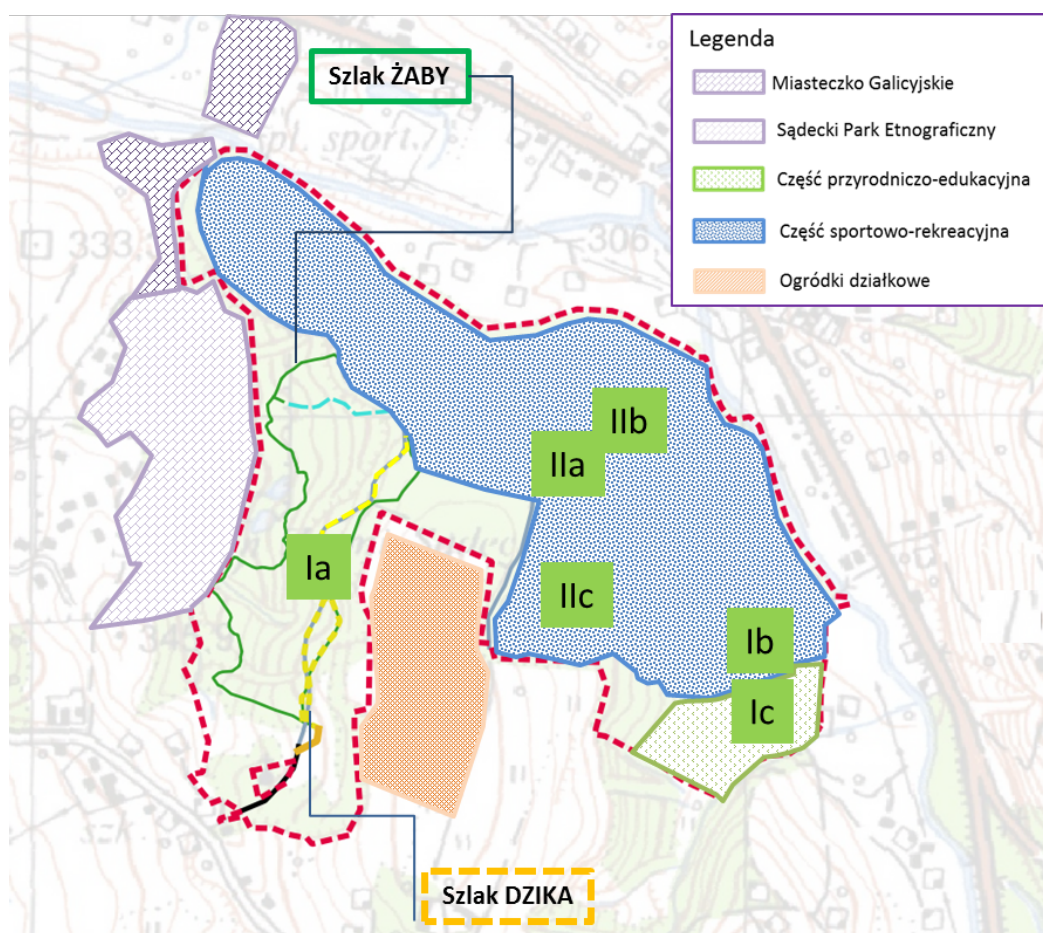
Rysunek 21. Zagospodarowanie Lasu Falkowskiego z wydzieloną strefą przyrodniczo-edukacyjną i sportowo-rekreacyjną

Ze względu na sąsiedztwo Sąddeckiego Parku Etnograficznego konieczne było wyznaczenie strefy buforowej, co przedstawia Rysunek 22.

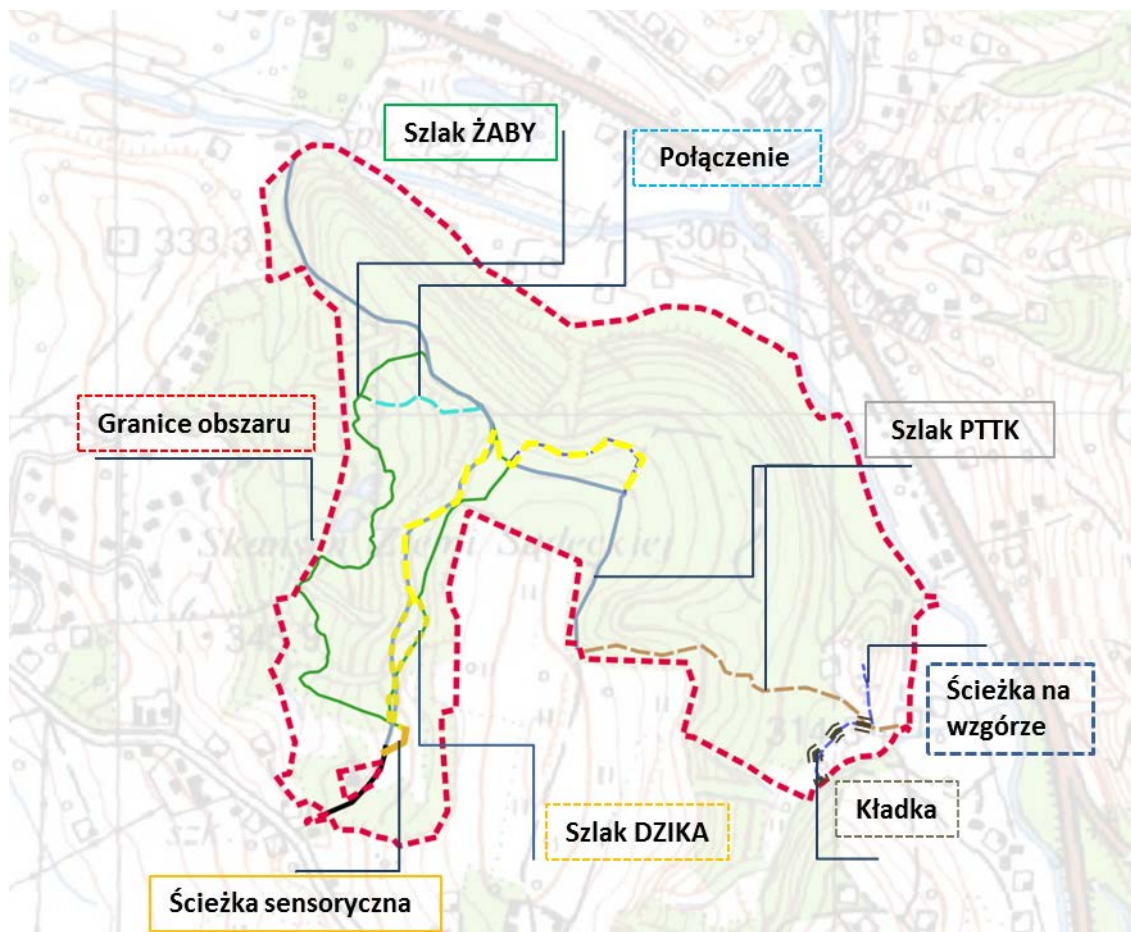

Rysunek 22. Strefa buforowa między Sądeckim Parkiem Etnograficznym a Lasem Falkowskim

Szczegółową wizualizację zagospodarowania terenu przedstawia Rysunek 23, natomiast plan ścieżek i najważniejszych punktów rekreacyjno-sportowych dla Wariantu I – Rysunek 24.

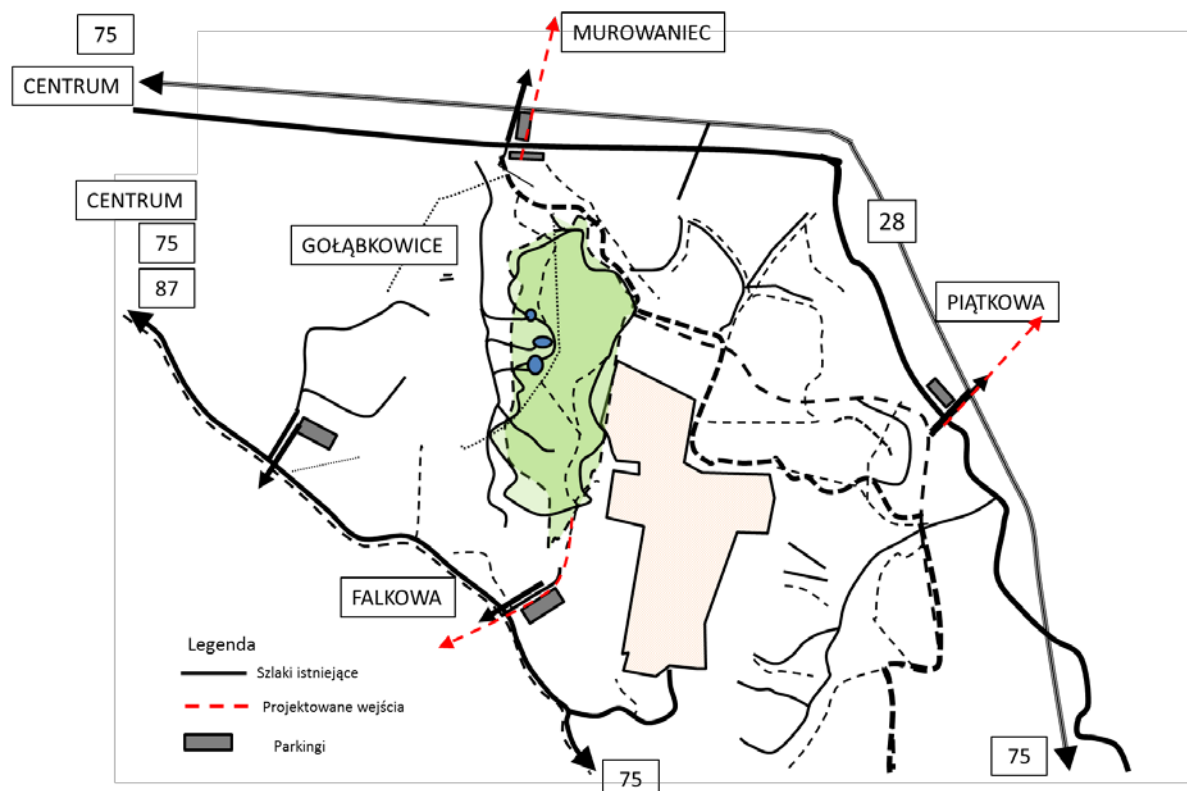
Rysunek 23. Zagospodarowanie terenu Lasu Falkowskiego zgodnie z przyjętą koncepcją
Legenda: Obszar I – Strefa przyrodniczo-edukacyjna: Ia – Ścieżki przyrodnicze, szkółka leśna i ogród sensoryczny, Ib – Wzgórze, Ic – Mokradła; Obszar II – Strefa aktywności fizycznej i rekreacji: IIa. Punkt widokowy, IIb – Zagajnik leśny, IIc – Skocznie rowerowe

Rysunek 24. Plan ścieżek i najważniejszych punktów sportowo-rekreacyjnych – Wariant I

Podczas prac warsztatowych starano się także rozwiązać problem braku połączeń funkcjonalnych Lasu Falkowskiego z istniejącymi ciągami pieszo-rowerowymi i z sąsiadującym Sądeckim Parkiem Etnograficznym (Rysunek 25), który był poruszany podczas konsultacji z mieszkańcami i przedstawicielami jednostek samorządowych, stowarzyszeń i instytucji działających na terenie miasta Nowy Sącz.

Raport zbiorczy

Rysunek 25. Szlaki i powiązania komunikacyjne analizowanego obszaru Łasku Falkowskiego

Podczas tworzenia koncepcji praktycznych rozwiązań przestrzennych w **Lublinie** omówiono przykładowy sposób zagospodarowania doliny Doptywu Spod Konopnicy. W przedstawionym wariantcie (Rysunek 26) zakłada się wykonanie prac inżynierskich niezbędnych do odtworzenia przepływu wody w cieku według quasi-naturalnego przebiegu koryta i działań związane ze wzbogaceniem bioróżnorodności. Podczas prac warsztatowych założono, że nastąpi nieznaczna ingerencja w postaci utworzenia szlaków komunikacyjnych (ścieżek pieszych), zejść do doliny, ewentualnie dodatkowej kładki umożliwiającej przechodzenie przez ciek i elementów małej architektury – ławek, koszy na śmieci wzdłuż ścieżki (w zależności od potrzeb) i także miejsc parkingowych na jej obrzeżach. Wszystko to ma ułatwić przemieszczanie się po terenie. Wprowadzenie ścieżek powinno nawiązywać do proponowanej infrastruktury (zbiorników) dla gromadzenia i podczyszczania wód opadowych.

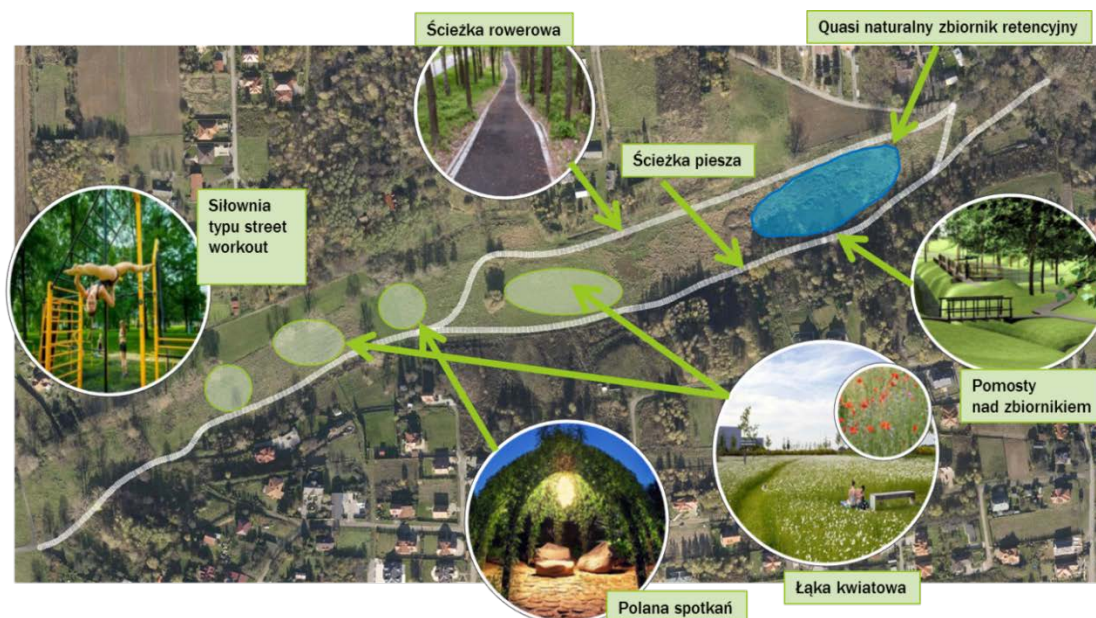
Zakładane efekty:

- utrzymanie istniejącego korytarza przewietrzającego,
- utrzymanie retencyjności wód w analizowanym obszarze,
- wzrost bioróżnorodności przez odtworzenie przepływu wód w korycie cieku i sukcesywne odtwarzanie ekosystemu wodnego poniżej dzisiejszego miejsca zaniku wód,
- polepszenie stanu jakościowego wód powierzchniowych, a zwłaszcza stanu hydromorfologicznego doliny przez zapewnienie ciągłości przepływu wód,

Raport zbiorczy

- stworzenie miejsc spędzania czasu wolnego na obszarze o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

W wariantcie tym zakłada się również przeprowadzenie wód przez istniejący teren podmokły w obrębie doliny. Spowoduje to lepszą regulację przepływu w korycie i zwiększy możliwość samooczyszczania się wód, jak również możliwość wykształcenia się wartościowego ekosystemu wokół zalewiska.

Rysunek 26. Przykładowy sposób zagospodarowania doliny Dopływu spod Konopnicy w omawianym wariantcie – propozycja poddana pod dyskusję w trakcie warsztatów

W innym wariantcie przedstawiono propozycję rozlokowania punktów informacyjnych na ścieżce przyrodniczej, zawierających zarówno informacje dotyczące występujących zbiorowisk roślinnych (Rysunek 27):

- zbiorowiska roślinności polnej i łąkowej (1) – Siedlisko: gleby o umiarkowanej wilgotności i żyzności, regularnie wykaszane,
- zbiorowiska roślinności szuwarowej (2) – Siedlisko: brzegi wód stojących i wolno płynących; deficyt tlenu w strefie korzeniowej,
- zbiorowiska roślinności szuwarowej z dominacją ponikła błotnego (3) – Siedlisko: brzegi wód stojących i wolno płynących; deficyt tlenu w strefie korzeniowej,
- stanowisko występowania rośliny leczniczej (żywokost lekarski) (4) – Siedlisko: brzegi potoku, tereny podmokłe,

jak i informacyjne dotyczące zbiornika retencyjnego oraz zasad i celu „małej retencji” (Rysunek 28).

Raport zbiorczy

Zbiorowiska roślinności polnej i łąkowej

Siedlisko: gleby o umiarkowanej wilgotności i żyzności, regularnie wykaszane

Ciekawostki:

- Roślinność łąkowa jest zbiorowiskiem półnaturalnym powstałym wskutek ich systematycznego i długotrwałego gospodarczego użytkowania.
- Brak koszenia powoduje degradację zbiorowiska, objawiającą się pogorszeniem struktury, składu gatunkowego siedliska i wkraczanie krzewów oraz drzew.
- Główną grupę roślin stanowią trawy, które wykazują dużą odporność na wykaszanie ze względu na nisko umieszczone stożki wzrostu (merystemy wierzchołkowe).

Zbiorowiska roślinności szuwarowej

Siedlisko: brzegi wód stojących i wolno płynących; deficytu tlenu w strefie korzeniowej

Ciekawostki:

- Pałka szerokolistna oddycha dzięki posiadaniu miękiszu powietrznego, którego połączone ze sobą przestwory międzykomórkowe umożliwiają przemieszczanie się tlenu z pędów do organów podziemnych.
- Zbiorowiska pałki wodnej odgrywają istotną rolę w naturalnym procesie starzenia się ekosystemów wodnych, tj. wypłycaniu i zarastaniu.
- Pałka zalicza się do roślin jadalnych. Kłosa pałki bogate są w skrobię, cukier i białko.

Rysunek 27. Fragment proponowanej ścieżki przyrodniczej

przepraszam,

zatrzymanie wody w miejscu, w którym spadnie ona w postaci deszczu

➔

redukowanie odpływu z powierzchni uszczelnionych, takich jak dachy, ulice, chodniki

➔

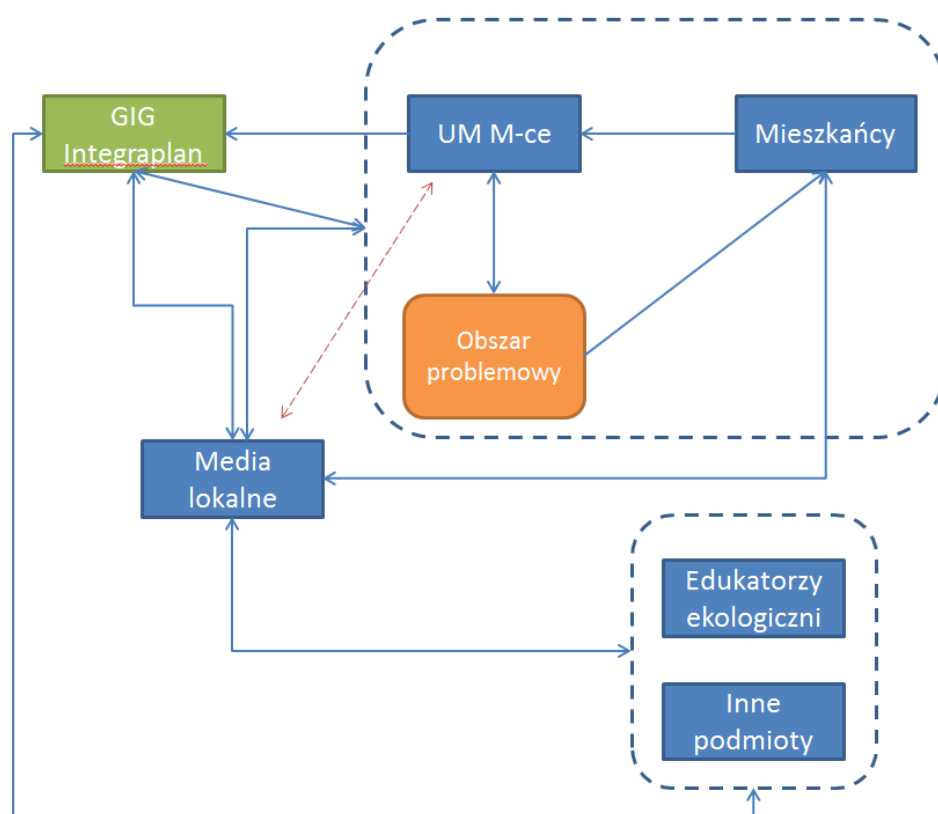
zwiększenie zdolności retencyjnych zlewni prawie do poziomu charakterystycznego dla zlewni naturalnych

Rysunek 28. Propozycja punktów informacyjnych dotyczących zasad zagospodarowania wód opadowych

Wstępnie zaproponowano także zamontowanie pięciu stanowisk edukacyjnych składających się z kostki edukacyjnej, ławki drewnianej i kosza na odpady. Dodatkowo na początku ścieżki edukacyjnej zaproponowano postawienie specjalnej tablicy informacyjnej opisującej całą trasę ścieżki ekologicznej.

Podczas drugiej sesji warsztatowej zaprezentowano także schematy systemów zarządzania konkretnym terenem przyrodniczym, co przedstawiono na przykładzie modelu konceptualnego przedstawionego w Mysłowicach (Rysunek 29). Schemat ten powstał na bazie wyników ankiet, które zostały przeprowadzone w pierwszej części warsztatów.

Rysunek 29. Model konceptualnego zarządzania terenem

Представiony model obejmuje najważniejszych uczestników postępowania z obszarem problemowym. Podczas warsztatów zaproponowano, aby zwiększyć rolę lokalnych mediów w działaniach dotyczących partycypacji społecznej. W modelu to projekt INTEGRAPLAN pełni rolę koordynatora działań partycypacyjnych, starając się dotrzeć do jak największej grupy interesariuszy. Natomiast, bazując na tych doświadczeniach, lokalne media działające w porozumieniu z Urzędem Miasta, mogą odegrać istotną rolę w integrowaniu stron, które na ogół mają ograniczony kontakt. W ramach modelu wyodrębniono dwie podstawowe grupy – mieszkańców i Urząd Miasta oraz łączący te grupy obszar problemowy, następnie edukatorów ekologicznych i inne podmioty zainteresowane (firmy, sektor wydobywczy itp.). Grupy te mają szansę partycypować w uzyskiwaniu konsensusu dla rozwiązania kwestii podmakania obszaru problemowego w Mysłowicach i zwiększenia jego wartości przyrodniczej wspólnie z udziałem mediów. Oczywiście partycypacja społeczna i wspólna analiza problemu oraz wybór wariantu jego rozwiązania to tylko element pracy, natomiast bardzo istotny, gdyż w momencie uzyskania środków do jego realizacji strona społeczna, będąca od początku częścią procesu, nie stawia sprzeciwu wobec działań, a czuje się częścią całego przedsięwzięcia i jego realizację będzie traktować jako wspólny sukces służący ogółowi lokalnej społeczności.

3.5.2. Dyskusja moderowana

Wcześniejsze analizy map i schematów zostały poddane pod dyskusję. Często miała ona charakter moderowany, co zaprezentowano na przykładzie Lublina. Dyskusja warsztatowa skupiała się wokół następująco sformułowanych pytań:

Raport zbiorczy

1. Jaki system zarządzania zielenią najlepiej się sprawdza? Scentralizowany czy rozczłonkowany? Czy dobrym pomysłem jest aby ZZM zarządzał i utrzymywał wszystkie tereny zieleni leżące na terenie gminy – czy to jest dobry kierunek?
2. Jaki system utrzymania i pielęgnacji zieleni jest lepszy – gdy ZZM ma własnych pracowników, którzy wykonują zabiegi pielęgnacyjne? Czy lepszym rozwiązaniem jest zlecanie pielęgnacji na zewnątrz?
3. Jak skutecznie wprowadzać standardy i rekomendacje dotyczące kształtowania zieleni, w tym ochrony drzew i pielęgnacji zieleni?
4. Czy jest potrzebne wdrożenie nowych procedur, koncepcji, rozwiązań na terenach zieleni?

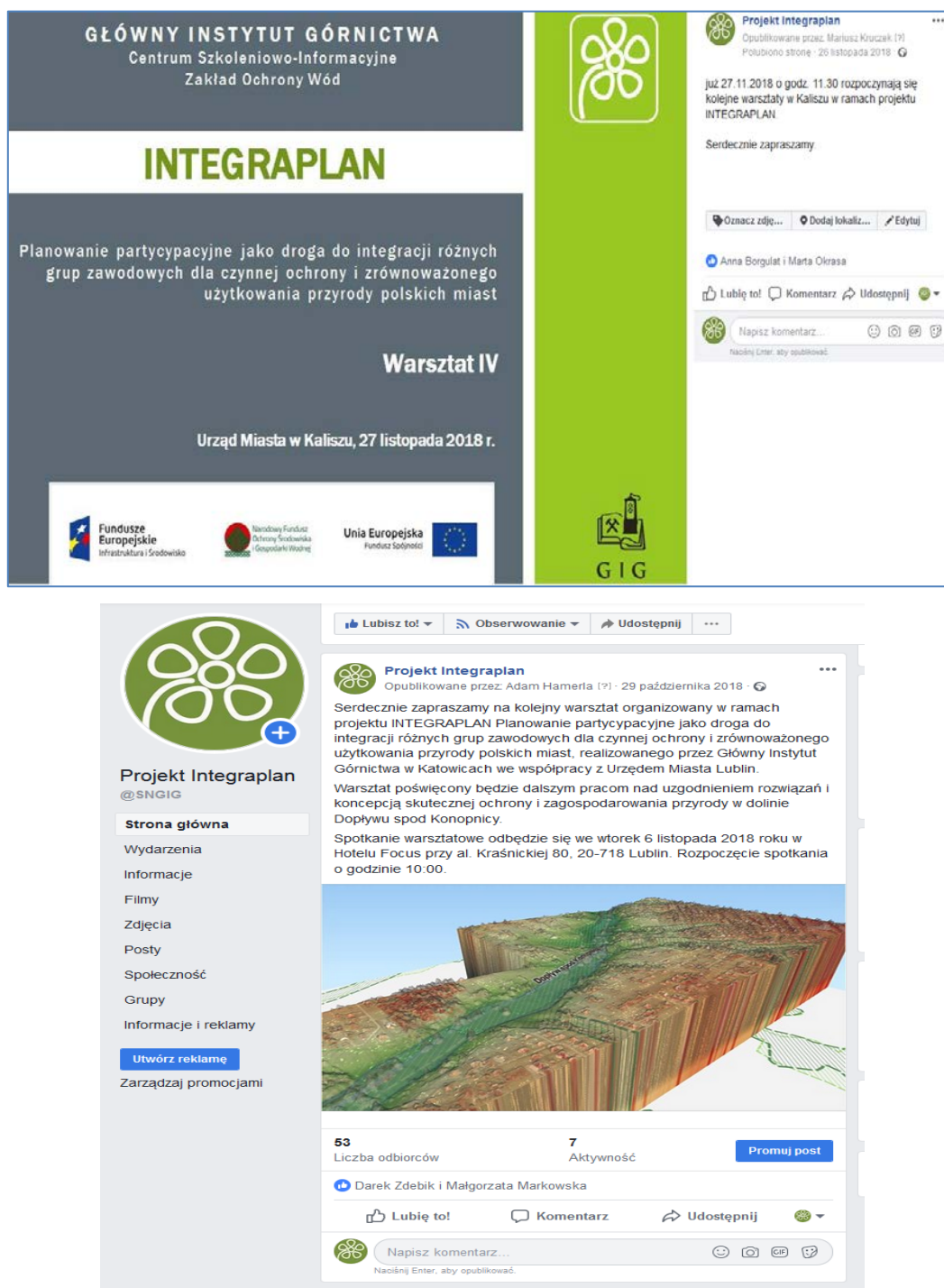
Dyskusję prowadzono w oparciu o zasady opisane szczegółowo w punkcie 3.1.1.

W wyniku dyskusji ustalono jak najlepiej wykorzystać usługi ekosystemowe, jakie oferują tereny zielone w mieście. Konieczne jest podjęcie wielu działań dotyczących właściwego zarządzania nimi i identyfikacji niezbędnych ulepszeń w związku z realizacją przedsięwzięcia, które ma na celu zagospodarowanie analizowanego terenu. Stąd też proponuje się m.in.

- wskazanie szczegółowego zakresu działań, jakie miałyby zostać podjęte,
- wyznaczenie osób odpowiedzialnych za realizację spraw organizacyjnych związanych z planowanym przedsięwzięciem,
- nakreślenie harmonogramu rzeczowo-finansowego,
- pozyskanie środków finansowych,
- monitoring postępów prac,
- wskazanie osób zarządzających terenem po zakończeniu prac.

4. SPOSOBY SYSTEMATYZOWANIA I POGŁĘBIANIA WYNIKÓW PRAC WARSZTATOWYCH W ZAKRESIE OPCJI OCHRONY, GOSPODAROWANIA I ZARZĄDZANIA TERENEM PRZYRODNICZYM

Jako narzędzie do komunikacji z mieszkańcami i osobami zainteresowanymi partycypacją obywatelską w realizacji projektowych przedsięwzięć, wykorzystano media społecznościowe. Na portalach zamieszczono zaproszenia na warsztaty (Rysunek 30).

Rysunek 30. Zaproszenia na warsztaty umieszczone na stronie projektu na Facebooku

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Raport zbiorczy

W celu podtrzymania interakcji i zwiększenia zasięgu postu, zespół projektowy udostępniał informacje wraz z linkami do stron internetowych, gdzie opisywany był projekt (Rysunek 31).

The screenshot displays the Myslowice.NET website. The header features the site's name and a search bar. A navigation menu includes links to 'STRONA GŁÓWNA', 'AKTUALNOŚCI', 'MIASTO', 'GALERIA', and 'KONTAKT'. Below this, a secondary menu lists various topics like 'Wydarzenia', 'Sport', 'Kultura i Edukacja', etc. The main content area shows an article titled 'Integraplan dla myśłowickiej przyrody!' dated 18 stycznia 2019. The article includes a photo of a presentation board with a map of Poland and a list of cities. The author is Iwona Chajto. To the right, there is a sidebar with a 'ZGŁOŚ PROBLEM DZIELNICY' section, a 'OSTATNIO DODANE' list of recent posts, and a 'REKLAMA' section. At the bottom right, there is a 'POLUB NAS NA FACEBOOKU' button.

MYŚLOWICE.NET
PRZYJAZNY PORTAL MIESZKAŃCÓW MYŚLOWIC

STRONA GŁÓWNA | AKTUALNOŚCI | MIASTO | GALERIA | KONTAKT

Wydarzenia | Sport | Kultura i Edukacja | Interwencje | Miasto na luzie | Myslowice na językach | Porady prawne

15 kwietnia 2019, poniedziałek / Anastazji, Wacława, Leonida

Integraplan dla myśłowickiej przyrody!

18 stycznia 2019

ZASIEG PROJEKTU

Projekt ma osiągnąć następujące cele: Rozwój projektu zostanie wyłożony w postaci wytycznych i zasad w sprawie ochrony i wykorzystania.

1. Myslowice
2. Toruń
3. Lublin
4. Miasto
5. Nowy Sącz

Iwona Chajto | Kategoria: Wydarzenia

Główny Instytut Górnictwa z Katowic realizuje wspólnie z Urzędem Miasta Myslowice - projekt pt. „Planowanie partycypacyjne jako droga do integracji różnych grup zawodowych dla czynnej ochrony i zrównoważonego użytkowania przyrody polskich miast” (INTEGRAPLAN).

Projekt wychodzi naprzeciw współczesnemu paradygmatowi inteligentnego rozwoju miasta ukierunkowanego na wzmacnianie i trwałe wykorzystywanie jego zasobów przyrodniczych przez międzysektorową integrację działań różnych grup zawodowych wpływających na stan przyrody, jej ochronę, kształtowanie zielonej infrastruktury miasta, usługi ekosystemowe.

Miasto Myslowice jest jednym z pięciu wybranych polskich miast, gdzie będą realizowane prace projektowe. W ich realizację zaangażowane zostaną bezpośrednio i pośrednio różne grupy zawodowe związane z gospodarką miejskimi terenami przyrodniczymi. Przyjęta formuła realizacji projektu pozwoli na proaktywne i świadome kreowanie zmian w przestrzeni miejskiej, odpowiadające wyzwaniom zrównoważonego rozwoju.

Prace projektowe w Mysłowicach zostaną przeprowadzone zgodnie z metodą opracowaną przez Główny Instytut Górnictwa, opartą na dialogu i konsensusie w formie spotkań warsztatowych.

W Mysłowicach, po przeprowadzeniu pierwszych spotkań warsztatowych, zidentyfikowano teren, który będzie przedmiotem studium przypadku. Jest nim obszar łąkowo-mokradkowy w dzielnicy Myslowo Krasowy z cennymi przyrodniczo siedliskami.

Zakres działań zaplanowanych w projekcie przyniesie wielowymiarowy efekt edukacyjny – od teorii do praktyki.

ZGŁOŚ PROBLEM DZIELNICY

ZGŁOŚ PROBLEM W DZIELNICY
ALARM@MYŚLOWICE.NET
KONTAKT

OSTATNIO DODANE

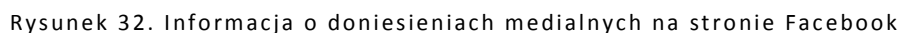
- Dwa weekendy – dwa worki z medalami! 15 kwietnia 2019
- Jumbo czeka na kochającego dom! 15 kwietnia 2019
- Trwa kampania promująca szkoły ponadpodstawowe! 15 kwietnia 2019
- Myslowiezanin Stanisław Kokot został Mistrzem Polski w Kulturystyce! 15 kwietnia 2019
- KBSW Shogun - III Puchar Polski Kraków! 15 kwietnia 2019
- Podsumowanie III Turnieju Szlak Wielki K-1 BOKS MMA, Wrocław 13.04.2019r. 15 kwietnia 2019

REKLAMA

POLUB NAS NA FACEBOOKU

Rysunek 31. Informacje o projekcie INTEGRAPLAN w mediach miejskich

Raport zbiorczy

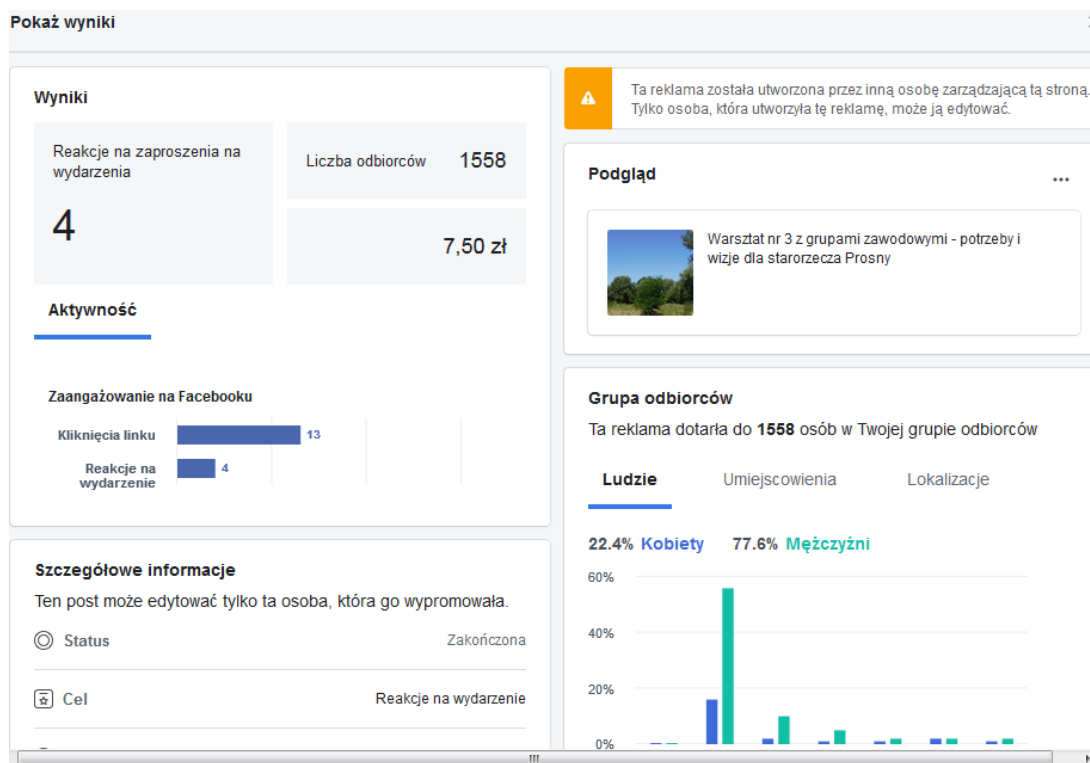
Posty umieszczano w porach największej aktywności osób odwiedzających społecznościową stronę projektu INTEGRAPLAN. Największą liczbę odwiedzin odnotowywano około godziny 8⁰⁰ i 15⁰⁰ oraz w godzinach późnowieczornych.

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

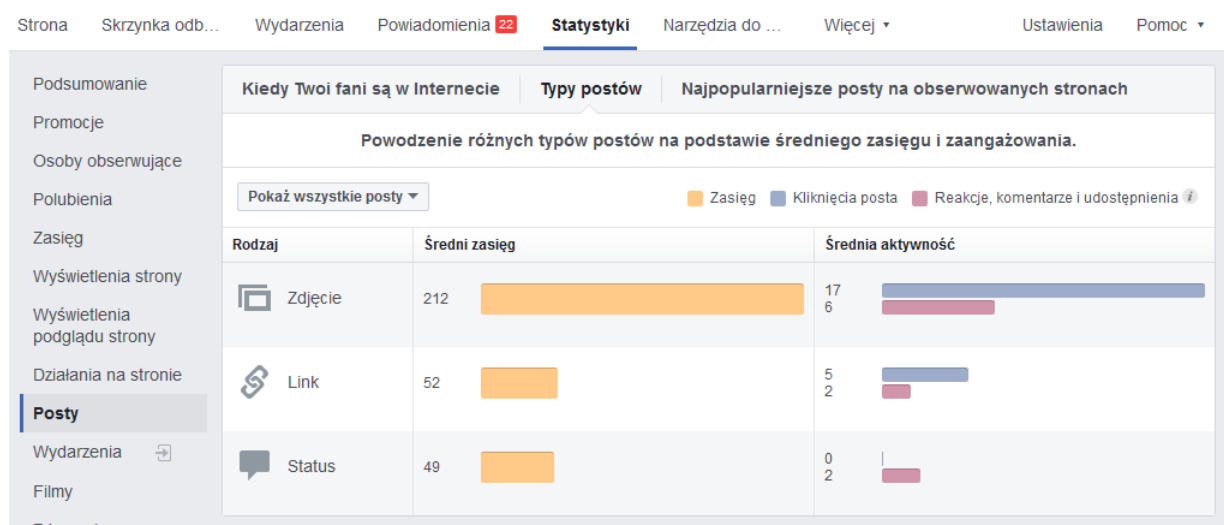
Raport zbiorczy

Zasięg postów zwiększono także przez promowanie postów przez reklamę. Liczba odbiorców, do których docierała reklama wydarzenia wynosiła 1558, w tym 22,4% stanowiły kobiety, a 77,6% mężczyźni.

Rysunek 34. Statystyka oglądalności reklamy wydarzenia na portalu społecznościowym projektu INTEGRAPLAN

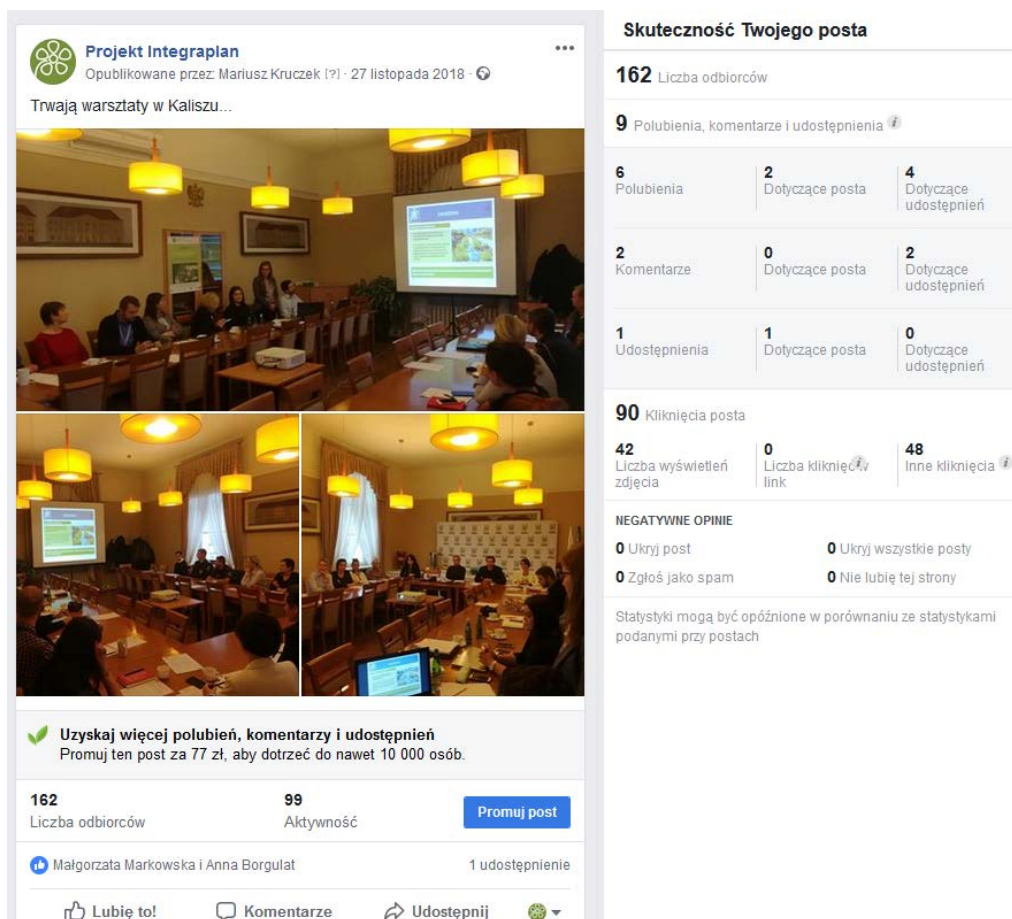
Sposobem na dotarcie do większej ilości odbiorców było także publikowanie postów zawierających kilka zdjęć lub galerię zdjęć.

Rysunek 35. Statystyka oglądalności strony Facebook z uwzględnieniem typu postów

Działanie 4. Drugi etap integracji grupy docelowej – wspólne wypracowanie opcji rozwiązania problemu. Przygotowanie i przeprowadzenie drugiej sesji warsztatowej

Raport zbiorczy

Rysunek 36. Post promujący działania projektowe

5. PODSUMOWANIE

Wszystkie zastosowane metody służyły integracji grup docelowych w celu wspólnego wypracowania opcji rozwiązania problemu, jakim jest ochrona i zagospodarowanie oraz zarządzanie terenem problemowym. Najlepszą metodą warsztatową okazała się tym razem dyskusja moderowana, dzięki której nie narzucano gotowych pomysłów, ale czuwano nad właściwym kierunkiem dyskusji, pozwalając jednocześnie na zaangażowanie większości uczestników w wypracowywanie rozwiązań. Ważnym ogniwem łączącym niniejsze działanie z kolejnym jest utrzymanie efektów integracji grup. Służy temu głównie wymiana informacji przez tworzenie postów internetowych. Działanie 4 obejmowało swoim zakresem podejście merytoryczne do tematu zagospodarowania terenu problemowego i sposobu jego zarządzania oraz obejmowało sposoby komunikacji w grupie i poza nią.

Spis rysunków

Rysunek 1. Przykładowa macierz siły powiązań międzysektorowych w kontekście gospodarowania analizowanym terenem	6
Rysunek 2. Przykładowa metodyka do sporządzenia macierzy powiązań międzysektorowych	7
Rysunek 3. Zasady prowadzenia warsztatów	13
Rysunek 4. Zidentyfikowane powiązania międzysektorowe kluczowe dla gospodarowania terenem w rejonie ulic: Korczaka, Piaskowej i Wolności w Mielcu	19
Rysunek 5. Uczestnicy podczas prac warsztatowych w Lublinie	20
Rysunek 6. Zaangażowanie kluczowych grup zawodowych w przełamywanie zidentyfikowanych barier	23
Rysunek 7. Propozycje ulepszeń systemowych na przykładzie Jaworzna	24
Rysunek 8. Propozycje ulepszeń systemowych na przykładzie Krakowa	25
Rysunek 9. Propozycje ulepszeń systemowych na przykładzie Łodzi	25
Rysunek 10. Propozycje ulepszeń systemowych na przykładzie Wrocławia	26
Rysunek 11. Propozycje ulepszeń systemowych na przykładzie Warszawy	26
Rysunek 12. Logika prac koncepcyjnych na przykładzie Mielca	30
Rysunek 13. Prace warsztatowe w grupach roboczych w Lublinie	31
Rysunek 14. Mapa terenu problemowego z naniesionymi uwagami jednej z grup warsztatowych	32
Rysunek 15. Mapa terenu problemowego z naniesionymi uwagami jednej z grup warsztatowych – z zaznaczonym drzewem – dominantą architektoniczną	33
Rysunek 16. Przebieg ścieżki przyrodniczej z punktami orientacyjnymi – obszar I	35
Rysunek 17. Zagospodarowanie obszaru II z punktami orientacyjnymi	36
Rysunek 18. Przykład rozwiązania komunikacyjnego z wykorzystaniem infrastruktury istniejącej w Kaliszu	37
Rysunek 19. Lokalizacja proponowanych rozwiązań	38
Rysunek 20. Proponowany przebieg sieci odwodnienia terenu	39
Rysunek 21. Zagospodarowanie Lasu Falkowskiego z wydzieloną strefą przyrodniczo-edukacyjną i sportowo-rekreacyjną	40
Rysunek 22. Strefa buforowa między Sądeckim Parkiem Etnograficznym a Lasem Falkowskim	41
Rysunek 23. Zagospodarowanie terenu Lasu Falkowskiego zgodnie z przyjętą koncepcją	41
Rysunek 24. Plan ścieżek i najważniejszych punktów sportowo-rekreacyjnych – Wariant I	42
Rysunek 25. Szlaki i powiązania komunikacyjne analizowanego obszaru Lasku Falkowskiego	43
Rysunek 26. Przykładowy sposób zagospodarowania doliny Dopływu spod Konopnicy w omawianym wariantie – propozycja poddana pod dyskusję w trakcie warsztatów	44
Rysunek 27. Fragment proponowanej ścieżki przyrodniczej	45
Rysunek 28. Propozycja punktów informacyjnych dotyczących zasad zagospodarowania wód opadowych	45
Rysunek 29. Model konceptualnego zarządzania terenem	46
Rysunek 30. Zaproszenia na warsztaty umieszczone na stronie projektu na Facebooku	48
Rysunek 31. Informacje o projekcie INTEGRAPLAN w mediach miejskich	49
Rysunek 32. Informacja o doniesieniach medialnych na stronie Facebook	50
Rysunek 33. Statystyka oglądalności strony Facebook z uwzględnieniem pory dnia	50
Rysunek 34. Statystyka oglądalności reklamy wydarzenia na portalu społecznościowym projektu INTEGRAPLAN	51
Rysunek 35. Statystyka oglądalności strony Facebook z uwzględnieniem typu postów	51
Rysunek 36. Post promujący działania projektowe	52

Spis tabel

Tabela 1. Skala oddziaływania między analizowanymi sektorami	7
Tabela 2. Zakres tematyczny drugiej sesji warsztatowej	12

Spis wykresów

Wykres 1. Udział procentowy słabych, silnych i bardzo silnych dodatnich powiązań w ogólnej sile oddziaływań międzysektorowych.....	15
Wykres 2. Siła powiązań między sektorem edukatorów ekologicznych a mieszkańcami w kontekście gospodarowania terenem w rejonie ul. Kościelniaka w Mysłowicach	16
Wykres 3. Skumulowany udział sumy ujemnych (suma bardzo silnego powiązanie ujemnego, silnego powiązanie ujemnego i słabego powiązanie ujemnego) i sumy dodatnich (suma bardzo silnego powiązanie dodatniego, silnego powiązanie dodatniego i słabego powiązanie dodatniego) oddziaływań w ogólnej sile oddziaływań międzysektorowych.....	17
Wykres 4. Udział procentowy braku oddziaływań oraz słabych i silnych ujemnych powiązań w ogólnej sile oddziaływań międzysektorowych	17
Wykres 5. Siła oddziaływania międzysektorowego władz publicznych na wybrane sektory w kontekście zagospodarowania rejonów Lasu Falkowskiego.....	18